Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ КХАЬРА, 15 АВГУСТ, 1990 ШУ. ★ № 87 (7901). ★ Мах 3 кеп.

СССР Президента Указ кхоачашдара 1990 шера 25 июлера ха йIаьхьярах дола Советски Социалистически Республикай Союза Президента Указ

«СССР законодательствогIа йоагIаш йоаца тIема герзашца кийчъенна йола формированеш хьа ца яйтарахи законагIа ца доагIаш леладу герз дIадаккхарахи» долча 1990 шера 25 июлерча СССР Президента Указо дIадехараш кхоачашделга Iалашдара тIехьа кхы тIа мероприятеш чакхъяханза ярг ца хиларах дола союзни республикашкара ухийташ дола дехараш чоте а лоархIаш, соцам бу:

1. ЗаконагIа йоацача тIема герзий формированеша герз, тIема припасаш, леллахаш йола веществаш, тIема техникеи кхыйола тIема доалахьеи шоай лоIамагIа хьаялара 1990 шера 25 июле СССР Президента Указа 1-ча статьягIа оттаяь йола ха шин белта йIаьхъе.

2. Ер Указ дIадолалу шетIанийцача моменте дениз.

Советски Социалистически Республикай Союза Президент М. ГОРБАЧЕВ.

Москва. Кремль.
1990 шера 11 август.

СССР Лакхехьара Совет гIулъярах бола СССР Лакхехьарча Совета Председатела СОЦАМ

Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета йиълагIа сесси гулъе 1990 шера 10-ча сентябре городе Москве.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель А. ЛУКЬЯНОВ.

Москва. Кремль.
1990 шера 10 август.

СССР Министрий Совете

Кхашкарчеи фермашкарчеи продуктий керда закупочни маьхаш

СССР Министрий Совето 9 августе тIанийцаб юртбоахама продукцена 1991 шера 1 январе дениз паччахьалкхен керда закупочни маьхаш оттадарах бола соцам. Уж чIоагIдаьд союзни боарамагIа продукце цхьадолча тайпашта рыночни гIулакхаш леладарга доалача юкъа лаьрхIа.

Правительствос закупочни маьхаш оттадаьд гидуаргашта, шекара свеклана, боамбена, льнопродукцена, тхьамкана, сортагIа йолча чайна листа, доахани коа тIарча оалхазарийн керттерча тайпашта, шурийнен коачача тIайнеи. Юкъара лаьрхIача 32 процент лакхлу уж. Ялата культурашта, ховш махиллара, маьхаш тIакхийттар мае.

Юртбоахама продукцейн бийдалан юхедисача тайпашта закупочни маьхаш оттадара порядоки боарами дIахо йодача хана къестабергба союзни республикай правительствоша, Юрта боахамаи кхыча отраслештеи юкъе еча обмена хиланза яргIйоаца эквивалентность лоаттаяр духьа цу маьхашта хIара шера корректировка е лаьрхIад.

СССР Министрий Совето чIоагIдаь паччахьалкхен закупочни маьхаш дувзаденна да хозрасчета принципана болх бара дикагIдола хьалаш хьахилийтара промышленни продукценеи деча гIулакхаштеи оттадаьча кердача оптови маьхащеи тарифащеи, налогаш, страховани, бюджетащара юртбоахама предприятеша леладеш дола кхыдола гIулакхаш хувцарцеи.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ

ПОЛИТИЧЕСКИ А СОЦИАЛЬНИ А ДОШ

Укх деношка республика Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара заседани хилар. Чрезвычайни хьал оттарах йинза яргIйоацаш хилар из, из дика гуш да цига дийцача дешагIа. «Баха индивидуальни цIенош хьалдара республике бахача наха ссудаш дIалуш СССР Сбербанка Нохч - ГIалгIай управлене законность гIожача тайпара толхадарах». Заседани хьаеллаш НГIАССР Лакхехьарча Совета председатела Д. Г. Завгаева хьаел. Завгаева белгалдаьккха махиллара, дIахо ла йиш йоаца хьал эттад, халкъа са детталга тIехдаьннад.

— Вай тахан да дувца а хьадая къаьгган жоп дала а деза дош, — аьлар Доку Гапуровича, — цу е вокх кхоачамбоацарий, гIалатий, кхыметтел цхьа къаьстта долча телхарий боарамал тIехдаьннад, новкъа хете а, вай управленчески система цу е вокх звеношка хIанз а долаш да уж хIамащ. Беза кхера а хинна тIадижад из республика общественно - политически вахара, геттара чIоагIа нах эгIазбуга ше къаьстта дола хIама а хинна дIаэттал. Цул совгIа цо хьахулийт общественни кхетаме вIалла унахцIена йоаца тенденцеш, социально - политически вахара а Iаткъ.

ЦIена финансови, кредитни дош да цIенош хьалдара гражданашта ссуда лалар: цIена юрта чура, районни дош да: цIенош хьалдара лаьттан участкаш ялар ала доагIар. Бакъда, хьадувла, хьожаргда вай из мича кхаьчад. Укхаза вай кхоач къиза эттача халача хьала, Уж халкъа беркате гIулакхаш шоаех тийша дIаденнача хаьдда болча кулгалхоша бехктокхаме ца хетарца, эхь ца хетарца, цIена ца хиларца, социально - политически проблема, вай паччахьалкхен управлене проблема хьайнр царех, цунца Советий Iаьдалах, вай низах, авторитетах бола наьха тешам а боабеш.

Кхыча тайпара мишта лоархIаргба Сбербанка управлени районашкарча цун отделенейн болх, цох лаьца ерригача республикера хадданза жалобаш а ухаш а нах леткъаш а хилча. Лакхехьарча Совете хадданза латт ссудаш хьаэцача хана лаьрхIа варгвоацаш дукха телхараш во лараши деш хиларах эгIазбахача наьха узам.

ХIаьта, шо, новкъостий, каст-каста укхаза, Лакхехьарча Совете, махулий, из деррига а шоана гуши хозаши мадий. ХIаьта сога из кхоач хIара дийнахьа укхаза меттел къахьегама коллективашка, харжархошца вIашагIа мел кхийттача.

— Дукха ха йоаццаш со хиннав Гудермесски локомотивни депо, — аьлар дIахо Доку Гапуровича, — Селхан Джалкера ена бIарчча делегаци яр, цунца бар боккхий нах а, цар духхьала хьайоахар ссуда луча хана тхогара доаха ахча соцаде.

Дош цар нийсса оттаду, хIана аьлча из экономически дац, социальни, кхыметтел политически а да. Болаш ба эттача хьалах пайда а эцаш, общественни уйла хьоаеш, гIулакх толхадеш бола нах. Ссудех аьлча, укхаза махинаци яр зулам да.

Д. Г. Завгаева дийцар республика кулгалхоша, СССР халкъа депутаташа, къаьстта С. З. Умалатовас Москве боккха болх баьб лаьтта текха чубаха цIа доацаш бисача наха ахча «доаккхаш». Из дувцаш шозза къамаьл хиннад Н. И. Рыжковца. Вайна гIулакх а дир. 48 миллион ахча къоастадир хьалхарча ах шера кIалбисача наха новкъостал де. ТIеххьара гучадаьлар ссудашта денна 11 миллион ахча Сбербанкашка уллаш хилар. Из да чубаха цIенош доацаш бисача пхиъи ахи эзар дезала ахча. Из дац халкъага бала бахьилга? ХIаьта вай цкъа дийца мича Iийнад из, радикальни гIулакхаш данза даргдоацилга дIамахайгадарий. ХIаьта а, новкъостий, ахча дIахьожаде бехктокхаме бараша цу хьакъехьа де доагIар данзар. Фуд хIаьта, из хIанз вай де деза.

Иштта оарц даккхарах яь я Президиума аргIана йоаца заседани, дош иштта гIоттадаьча Лакхехьарча Совета председатела лочкъаданзар ше эгIазвахар. ХIанз республика халкъа депутаташта, хIаьта хьийха заседане баьхкача горрайсоветий исполкомий, бокъонаш лораеча органий, Сбербанка управлене кулгалхошта ха дезаш дар хиннар ше мадарра.

Кредиташ дIалуча хана правительственни соцам Сбербанка Нохч - ГIалгIай управлене система толхабеш даь гIулакхаш, дийцар гулбеннабарашта республика прокурора заместителя В. И. Морозова. Прокуратурас техкар кIийлен тIа а лувцаш цо белгалдаьккхар банка болхлоша шоай гIулакха тIа бокъо телха а еш, цхьаккха бахьан а доацаш, кхыметтел лаьрххIа а ссудаш дIалулга тIехьатийтта хилар, сихха цIенош хьалде дезача наха боккха хьовзам а беш.

Къаьстта аьлча, Ножай-Юртеи Гудермесский районашка гIожа толхаяьй бокъонаш. Цхьайолча моттигашка ахча тийннад хатар хиннача наьха спискашта юкъе боацараштa. Из бахьан долаш кредиташ харцахьа тийннад, гражданаш баха а боагIаш эгIазбигаб. Ножай - Юрта отделене управляюще А. А. Ибрагимова исполкомий спискаш тIа воацача 14 сага хатар даьннараш ба аьнна ссудаш деннад.

Кхы цхьаькха а да, Банка Гудермесски отделенера дIайийца ссудаш банковски болхлоша магийтарах цхьаболча гражданаша па доагIача дIадахийтад. ХIаьта царга доалла декхар хьадаккхара хIама даьдац.

Ахча ца тоъаш доллаше а фусамаш тоае ца езача гражданашта цIенош хьалдарай эцараи кредиташ тийнна дукха моттигаш гучаяьхай. Иштта, телхараш даьд банка Урус - Мартановски, Ачхой-Мартановски, МагIалбика, Сунженски, Наурски районни отделенешка. Масала, Урус-Мартанерча Л. Ж. Самбиева 20 эзар сом ссуда ийцад шийца цхьана вахача даьгара цIенош эцара. ХIаьта ГIойтIарча А. А. Магомадова а иштта ссуда ийцад ший наьнагара цIенош эцара, цIенош дезаш ше воацаше а.

Прокуроро доаладаь уж масалаш кIезига дац, цул совгIа тайп - тайпарча районашка а. Белгалдаккха доагIа Сбербанка отделенешка геттара дика хов законагIа доацаш кредиташ ийделга, хIаьта из сецадара хIама дац, прокуратура предписани телхаю. Сбербанко планови тохкамаш ду тIагIолла, нагахьа санна телхар гучадаьккхача, цох доагIар хьадац. ХIаьта таIазар ца деш хиларо зулам делга совдоаккхну.

НГIАССР прокуратурас Сбербанка управлене начальникага Р. Х. Темирхановага яхьийтаяр ший представлени, бакъда, цунга формальни мара хьажанзар, телхараш гучадаьннача отделеней управляющей бехктокхам дола дош къоастаданзар.

В. И. Морозова дийцар кхы тIа хьалдизар НГIАССР чурча гIулакхий министра заместитела М. Ш. Хаджиева. Цо хоам бир Президиума членашка Сбербанка системе цхьан шеран ах шеран йолча хана 150 эзар сомал совгIа ахча лочкъадаь хиларах. Уголовни дош гIоттадаьд цхьаболча болхлошта духьал. Гуччахьа, ахча даьха моттигаш а я, къаьстта аьлча Шалински районе, цох лаьца следстви еш я.

Бокъонаш лораеча органий кулгалхоша дийцарашкала а дийгIа, заседане доакъашхоша хIама ца оалаш тIаэцанзар из. Дагабоалаш къамаьлаш хилар. Ю. И. Румянцева, Р. М. Таштамирова, Р. У. Цуканова, кхычар тийннача хаттараша гучадаьхар прокуратура, МВД, райсоветий цар исполкомийн балха тIа кхоачамбоацараш. Теркам тIабахийтар телхарашта духьал лерттIеи мабоагIарен къовсам ца лоаттабеш хилара, доагIар хьадехац, гIулакха тIа чIоагIа бац, из деррига а тахан кхоачамболаш дац. Президиумо цIенхаштта хьадийхар бокъонаш лораеча органий болх чIоагIа тоабелга, цун эффективность лакхъелга а. Таханарча хьале къаьнача тайпара болх бе йиш яц правопорядка службаша.

Вывод нийса я. Мадарра аьлча Сбербанка республика системе этта хьал бахьан бехктокхама шоай дакъа кхоач прокуратураген МВДген.

(Дlахододар 2-ча оагIо тIа).

СОВЕТСКИ КХАЛНАЬХА КОМИТЕТЕ ХИННА КЪАМАЬЛ

9 августа КПСС ЦК Политбюро член, РСФСР КП ЦК хьалхара секретарь И. К. Полозков хиннав, советски кхалнаьха Комитете. Цун къамаьл хиннад советски кхалнаьха комитета председателца З. П. Пуховайца, иштта комитета кхыча кулгалхоша а сотрудникашца а.

Кхалнаьха организацей балхах лаьца цIенхаштта къамаьл хилар. Дийцар: социальнии экономически балха хьалаш тоадара, мехка вахаре хьинаре дакъалацара дешаш. Белгалдаьккхар Россерча кхалнаьха общественносто РСФСР-а Компарти вIашагIйоллар хьаллацар, цун балхах дукхача хIаманга догдаха йиш йолга. РСФСР кхалнаьха Союз Учредительни конференци кийчъеш я. Российски Коммунистически партеи кхалнаьха боламеи бувзамаш чIоагI а шер а де дагахьа дийцар. РСФСР КП Учредительни съезда шоллагIа этап кийчъяра советски кхалнаьха Комитета викалаша шерра дакъалоацаргдолаш барт бир.

Шинна оагIонна пайда болаш

Вай республике официальни визитагIа ена я Вьетнама Коммунистически парте делегаци. Делегацена керте ва Вьетнама Коммунистически парте ЦК юртбоахама отдела заведующи Нгуен Нгок Чиу, цунца ба КПВ ЦК арахьарча бувзама отдела заведующи Нгуен Тху До. ЦК юртбоахама отдела инструкторащ: Нгуен Канг Шой, Нгуен Данг Пят Нгуен Ван Зоап.

9 августа делегаци тIайийцар КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. Завгаева.

Безаме вIашагIкхийттача ший къамаьл дIадоладеш Д. Г. Завгаева хьаьшашта баркал аьлар республике бахка а из йовза а цар безам хиларах.

Тха мохк боккха ба, — аьлар дIахо Доку Гапуровича, — цунга хьежжа гIулакхаш а да тха дукха. Цул тIехьагIа делегацена дийцар XXVIII съезда итогех, йовзийтар Нохч - ГIалгIай халкъа культура истори, иштта довзийтар халкъа боахама хьалаш.

Областной партийни организаце балхах лаьца ше дувцаш Д. Г. Завгаева белгалдаьккхар социально - экономически хьакъехьа деш долча гIулакхех хиннача хувцамех хьахиннар а.

Карарча шера 25 процент дукхагIа хьувкъам чуийцаб соахкарчул республике. ХIаьта Вьетнаме продукци дукхагIеи бахача нахага ахча кIезигагIеи да. Тхо долча кхыча тайпара да из хьал. Цун бахьан да, аьлар Д. Г. Завгаева, — боагIача боарамагIа продукци ялара а чакхъяьккха а вIаштIехьа ца далар. Цудухьа хьахул бахача нахага ахча дале а хьаэца продукци ца хилар.

Шинна а республикана пайдане а хургдолаш вIаши гIулакхаш леладара тIахьийхар Д. Г. Завгаева Вьетнама делегаце викалаш.

Вьетнамски делегаце кулгалхочо Нгуен Нгок Чиу белгалдаьккхар, шоай республике а Нохч - ГIалгIай республике а дукха цхьатарра проблемаш йолга. Укхаза оаха йоакихача хана тхо хьожаргда аграрни секторе малагIа гIулакхаш теркал де деза вайна, шинна а республикана пайдане а хургдолаш.

Парте областной комитете вIашагIкхетаре дакъа лаьцар КПСС ЦК аграрни отдела инструктора А. Б. Ярлыкова, парте обкома шоллагIча секретара П. Н. Громова, «Чеченингушагропром» республикански объединене председатела М. А. Арбиева, иштта республика кхыболча бехктокхаме болхлоша.

Вьетнамера делегаци яха хилар Шелковской, Сунженски районий боахамашка. Иштта уж хилар Старогрдовски станицерча Л. Н. Толстой цIерагIча музее а.

Т. МАЛЬСАГОВА.

Маьхк еча пекарне Абазов Абухьасана болх бу дукха ха я. Итт шу совгIа да из укхаза техника наладчик вола. ХIаьта коллективе, лархIа а воагIаш, дикагIвола специалист лоархI цунах.

— Къахьегамца тамашийна безам лакха сакхетам болаш шийна тIадиллар дизза кхоачашдеш хилар я Абухьасана белгалара оамалаш, — яхаш дувц маькха-пекарне кулгалхочо Умарова Дагмана.

Шийх тийша дола моллагIа а хIама сихен тIехдикен кхоачашдеш ва Абухьасан.

Ший коллективерча болхлошеи арахьарча нахеи чIоагIа лоархIаши сийдеши саг ва из. Укхаза хьавоагIаш ДОК-ра венав наладчик. Амма цига-м токарь вар из.

Цу коллективе а эггара хьалхарчарца хулар Абазов. Цудухьа цун къахьегам дукхача совгIаташца белгал а баьхар.

Дени бийсани цахаддаш маькха - булочни изделеш арахецаш йолча пекарне цхьоалагIча сменагIа болх беш вола Абухьасан кийча хул ше эшшача хана кхы дIахо болх бе.

СУРТА ТIА: Абазов Абухьасан ший балха моттиге.
Я. ЦУЕВА сурт.

БЕЛХИЙ—ХАЛКЪА ОАМАЛ

Тхо гIона даьхкад, — аьлар Iуйрийна бархI сахьат доаллаш шоаттадийнахьа Назране яхача Мальсагова Лидайна наIарга венача пхийтта саго: Ай... со-м... мишта? Даа хIама а мича... Яхаш еха хьайзар цIен нана. ВIалла хIама а дац, — аьлар, — наIарга баьхкачарцарча цхьан бегаш бара тIера йолча Лидай цIерахочо, — хьа коа шортта котамаш я, даа хIама дика кийчде ховш со а я вайна. Iа маркхал бергба, хIаьта аз котамаш кхехкаергья. Иштта дIаболабергба вай тахан болх.

ТIехьа да а воацаш кагийча берашца йисаяр Лида. Бераш доккхий хиллалца яхаш яьгIаяле а вIаштIехьадаланзар цун цIенош хьалде, хIана аьлча, воI эскаре гIулакх де ваха вийзар кагегIа долча берий школера дийша даьлча дIахо цхьацца говзал Iомае дIа-юха довла дийзар. ХIанз-хIанза яххашехьа дIаяхар ха-зама а. Эскаре гIулакх де вахар а цIавера, хIаьта дIахо деша яха йиIиг а цIагIа я. Дале а цар низаца вIаштIехьдаккха хала да цIеношта лард йоллилга.

— ДIа а аьнна нах гIо летIабеха эхь хеташ лелар со, — йоах Лидас, дукха мадий наьха шоай гIулакхаш а. Сона чIоаггIа, вIалла а дицлургдоацаш гIулакх хилар тха кура тIа мел волча саго даьр. Сайна уж нах Iуйрийна белаш, целаш, ведраш бе а йоахкаш наIарга баьхкача цкъарчоа хиннар фуд ца ховш кхераелар со. ДIа тIехьагIа кхетадир аз цар фу леладу, бакъдар аьлча сов гIадъяхарах йийлха а йийлхар со. ДIахьажал,—аьлар цо, — мел хоза нийсъяь лакха лард я цу дийнахьа оаха еллар, сона дага а дацар укх шера сай из вIаштIехьа мадаргдий аьнна. Са кIаьнк вар хьона цу дийнахьа кIаьдвалар фуд ца ховш массанена хьалха а этта тIатеIIа болх беш. Сана эггара халатIа хийтта болх ба цIен лард йоллар, — аьлар дIахо Лидас, хIанз-м дала аьннадале, тIадоагIача шера цIен пенаш хьалдоттаргда оаха. Цига а новкъостала боагIаргба аьннад сона, — яхаш, — белхаша баь болх бийца яла магацар кхалсага.

ГIо - новкъостал ийшача, кIалвисача сага, боккхача наха коа-карта хьожалга вай дай оамал хиннай массаза.

Белхашка нах ахар боккхача боараме гIулакх да.

Иштта вIашагIкхийттача новкъосташа а гаргарча наха а цхьан дийнахьа цIен тхов тIабахийтар Ахьмада. Ахьмад саг а йоалаяь хIанз мара ваха хайнавац. Керда цIенош хьаха а дIахо цига де дезар хьаде а белхашка бахка кийча ба цун юртахой. Гурахьара догIаш доладалехьа цIенача цIеношка ше чугIоргхиларах тийша ва Ахьмад, из тешам цунна беннараш гонахьара нах ба. Уж санна дола гIулакхаш дезалашта гIо-новкъостал хилараи совгIа нравственни хьакъехьа лоархIаме хIама а да. Иштта вIашагIа а кхийтта цхьана болх беш болча цхьан юртарча наха дикагIа йовз хIаране оамал, гIулакх, хьинар. Иштта шоайла гаргa увз лоалаха баха цIеца гаргало йоаца нах.

Вайна махарра вахача метте, котам коа яьле, Iасилг беша даьле, беро лоадамбоаца зе дий а лоалахошта юкъе цатомаш дувлаш хул.

Уж санна йолча моттигашка а лоархIам болаш хIама да белхашка нах бахкар, хIана аьлча, шийна цхьан хана гIо де венача сагага эгIаз а ваха хIама оалалургдац вай хьалха хьоадаь цатоамаш даларагIа. Со фу ала йоал аьлча, белхашка наха юкъера безам совбаккхарал совгIа шоайла къахьегаме хила Iомабу нах. Белхий маIан кIоарга да.

Белхаша нах гаргаувзилга а нахацара безам сов а боаккхаш сага оамал дикагIча оагIорахьа хувцилга хьахьокхаш цхьа масала доаладергда аз.

Лоалахошца та ховш яцар Зулпа. Массаза а эгIазне, бирса саг яр из. ГIулакх доагIаш а яцар гонахьа бахача тайпан нахаца а. Вахара хьалаш во хилар бахьан долаш хила а мег цун оамал селлара хала.

ЗIамига йоллаш маьре еннача Зулпай мар тIера дIа а ваха йиIигаца йисар, кхыметтел чуха цIа а доацаш.

— Из мичча бесса яле а, къа мадий цун, цIенош хьалде новкъостал де дезар вай цунна, — аьнна ваIад йир тайпан наха а лоалаха бахачар а.

ДIаэтта массане а цхьан шоаттаден хьайир бийда кирпишкаш, уж йокъаелча, цIаьхха вIашагIа а кхийтта, пенаш хьалдотта соцам бир наха.

— ХIанз аз дика кхетадаьд нахаца Iимерза а оаIув билла а воацача сага дар вахар доацилга, — йоах Зулпас. — Дег чура эгIазло дIаяхай са. — аьлар цо, — мар дIа а ваха, се йисача, массавола саг гоамвеннавар сона, моттацар наьха къахетам боккха ба, нахаца воаца саг ираз дайна ва, аьнна.

Сайна белхашка нах баьхкача цец а яьлар со, хIанз сай йиIигага оал аз массанеца а Iимерза хилалахь,

Цу хана дениз шийна лоалаха тIехье а йоацаш яхача йоккхача сага хьастара хий кхухь Зулпай шийтта шу даьннача Азас.

Кхувш йоагIача Азайна хьокхам хилар белхех, цо а цун нанас а дика кхетадир мишта а хьанах а бе беза къахетам.

Сийлахь-воккхача эрсий писатела М. Горьке аьнна дош да, — цхьан бера бенна кхетам тIехьа тIавоагIача эзарнена бенна лархIа мегаргба, хIана аьлча, цу эзарне кхы эзар кхетавергва.

Со теш Зулпай йиIига Азайна шоашта белхашка баьхна хинна нах бицлург ца хиларах а кхоана гIо ийша тIавенначунна цо «ак» арг ца хиларах а.

Иштта, къоаргта чулоацам болаш да халкъа оамалца дола белхий бара гIулакх. Укх тIехьарча хана вай республика Iаьдала органаш оарцагIа а яьнна, кердадаьккха из дика гIулакх хIанз халкъо ше хьаллаьцад.

Х. ТОМОВА.

ХУРГЙОЛЧА РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ СЪЕЗДАГА

РСФСР-а халкъа депутатий хьалхарча Съезда соцамагIа лаьрхIа махиллара укх шера хургья РСФСР халкъа депутатий аргIанара йоаца Съезд, цига кхыча дешашца цхьана хьожаргба агропромышленни комплекс дегIаяраи Россера юрташ меттаоттаяраи программага. Цунца дувзаденна РСФСР-а Лакхехьарча Совета Президиумо кхайкарал ду юрта бахача нахагеи городе бахачарген хургйолча Съезда юкъе лизза дакъалоацарий лаьттахи ахархой боахамехи, социальнии духовнии юрт юхаметтаоттаярах дола законаш тIаэцача шоай предложенеш юкъейоалаярах шоашта хетар алари дехаш

Газета оагIонаш тIа иштта кхыча массови информаце средствашка гIолла шоашта хетар гуччахьа а мадарра хьаала тIахьех оаха къахьегамхой, гIулакхера нах, колхозхой, интеллигенци, халкъбоахама массайолча отраслей кулгалхой.

Юрт аграрни дегIайоалаярах, аграрни дешайи кхачани йолча РСФСР Лакхехьарча Совета Комитетерча № 205-49-01 йолча телефонагIа шоашта хетар ала таро хургья шун 15 августе дениз РСФСР халкъа депутатий аргIанара йоаца Съезд хьаелла ди хьатIаотталца. КIирандeнгара дIайиккхача кхыча деношка дийтта сахьат даьлча дениз ткъеста сахьат даллалца.

АргIанара йоацача РСФСР халкъа депутатий Съездага кийчо яр АПК дегIайоалаяра дукхача документашка хьажара практически гIа баккхар да российски юрт кердаяккхараи баха нах кхачанца Iалашбараи долча гIулакха.

Хьамсара новкъостий!

Диц ма ле 1991 шера шоашта «СЕРДАЛО» газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тIехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ПОЛИТИЧЕСКИ А СОЦИАЛЬНИ А ДОШ

Трехь - тIехьа чIоагIах кхохкалуш йоагIар заседани. Цох гуш дар правительства зданена гобаь латтараштa цига дувцар сагота долга а, хIанз мукъа фусамашцара дош цхьалха даларга сатувсаш уж баьхкалга а. ДукхагIа долча даькъе цига бехкебаьраш бар бюрократаш, хIамилгаш йоахараш, дер-дейна лелараш. Уж бахьан долаш кхестабу цах, бус уж тховкIийле йоацаш а, тешам бейна а. Цига бехкебаьраш бар аргIаш увтаейтараш, брак арайоахараш, шоай киса мара дага а ца доаллаш къаман хIама дага ца доахараш. ВIашкаозаденна латтача пружинагара хьал цар, лоацца аьлча, Президиума заседане хиннача цу къамаьла хьал, хIана аьлча, из тема массане саготдеш а дагайоаллаш а яр. Дага ца яьллача, эгIаз ца вахача Iелалургвоацаш а яр.

Из къаьстта хоалуш дар Сбербанка управлене начальник Р. Х. Темирханова трибуна тIа яьлча. Iаяха дика саг кхетаргвоацаш цо даьча къамаьлаца хиннача фактай анализ-м хац, кхыметтел кIезига-дукха уж яшха гIорташ хIама а дацар. Ше кулгалдеш йола ведомство практически цхьаккха хIаман бехке а ца еш, деррига кхоачамбоацараш районий исполкомийи юрта Советийи белаж тIа тIадила гIертар из. Спискаш, чекаш, ссудаш дIатела порядкаш-м ювцар управлене начальника, бакъда, уж харцахьа гIулакхаш мичахьа доагIаш да а алацар. Цудухьа, цецвала хIама дацар депутаташа селла дукха хаттараш цунна чухахкара. ХIаьта а царех цхьаьцхьан хаттара хоадам болаш жоп даланзар цо. Д. Г. Завгаева юкъе тесса дош дукхагIа долча даькъе цун балха луш йола оценка мо дар:

— Республикера политически ситуаци шоашта ховшше а иръю оаш, е ца ховш иръю?

Духьала ала хIама хиланзар Р. Х. Темирхановай.

...ХIаьта заседане доакъашхошта хетар иштта да.

С. М. Беков, НГIАССР Министрий Совета председатель:

— Со чIоагIа тешаш ва новкъосташта Темирхановайнеи Рязановайнеи дIахо йодача хана цу участкана кулгалдулургдоацаш хиларах. Царна меттел цхьайолча районашкарча управляющешта а. Иштта бола болхлой качарбаха беза.

Юрта Советашка цIенхаштара кхоачамбоацараш да. Сона вIалла а хийттадац районашка дIакхачийта ахча дIа ца луш дутаргда аьнна. Массанахьа фуд хьажа деза, порядок оттае еза, цIена боаца нах хьагучабаха беза.

Л. И. Хациев, Президиума член:

— Проблемаш дукха я республике, вайна хов уж кхоачашъяра Лакхехьарча Совето, республика кулгалхоша мел дукха къахьег. Бакъда, иштта деш дар доадийя дIадоакх цхьаккха хIаман бехктокхаме ца хетача наха. Вай дувцаш дола дош къаьстта цIенхашта лоархIам болаш да, хIана аьлча из хатар хиннача наьха гIулакхаца дувзаденна доландаь. Уж укхаза боагIа, лаьттан участкайи ссудийи проблемаш хьалхашка овттъ царна укхазе а. Чиновникаша хьовзамаш ду, духьаленаш ю, наха бала оз, из деррига а правительствагара доагIаш да яхаш хабараш арадувл. Хьаьдда дола гIулакхаш де деза вай. Ше йолча гIулакха тIа Темирханова мегаш яц аьнна хет сона.

А. Е. Бугаев, Президиума член:

— ДIа ца луш дитача 11,6 миллион сома кредит йоккха политика я. Цунца да вай республике этта общественно - политически хьал а. Е Совмин а е бехктокхаме органаш а Iемаяц эшаш барашка ссудаш дIакхоачаргдолаш гIулакхаш де.

Из лоархIаме дош къоаста ца деш тIехьатетта йиш яц. Аз ях Сбербанка кулгалхой берригаш а хувца беза, районни звенога хьажа деза. Хьадувла, хьожаргда вай дешага перспективе, кхоана республике баха нах дукхагIа хила тарлург мадий.

Р. У. Цакаев, Президиума член:

— Байдда баьхкараш, хIанз Iаламгара хатар хиннараштa уллув дIаайттаб, социальни нийсхон принцип йохае йиш яц. Из дош наха хьалхарча аргIана эттад, хIана аьлча ззараш бола нах чубаха цIенош доацаш бисаб. Сходашка сога массаза а дувц кредиташ хьателача телхараш леладеш хиларах, Прокуратурас, укхаза Iоттар еш цох дийца деце а, кIезига йоакхо еш яц эттача хьала, кIезига хIама а дац. Бакъда, бехктокхаме болча наьха дош къоастадаьдац, Сбербанкера ерригa система йохкаеннай, из йохае еза. Эггара хьалхарча аргIана кулгалхой керда а боахаш.

Р. М. Таштамиров, Президиума член:

— Со раьза ва система йохаяра, хIана аьлча цхьабараша ахчаш ийду, вокхар ийдац, цхьабараша дизза ийду, вокхар цхьа дакъа мара эцац, цхьабараша купюраш ийю, вокхар - чекаш, иштта дIахо а. Геттара цхьалхаяккха еза ссудаши лаьттан участкаши наха телара процедура. ХIаьта ленински районах аьлча, оаха укхаза тхоашта могар дергда цу гIулакха тIа телхараш ца хилийтара.

А. Н. Петренко, Президиума член:

— Тамаше да новкъостал эшаш йоацача ерригача кооперативашеи нахеи цхьаккха духьале а йоацаш ахча дIанийдар. Вайна иштта цхьалха дац бахача наха кхачан продукташ, барзкъаш, гIишлон материал, иштта кхыдараш хулийтилга. ХIаьта фу хала хIама хила йиш я ссуда дIалуча? Из дагалаьца хIама да, цун боагIаш бола политически мах бе беза вай. Цу тайпарча бакъдараша халкъ эгIаздуг. Укхаза аьначоа тIехьава со.

А. Б. Паскачев, Президиума член:

— Аз хьалха а яьхад Сбербанка управляющи балха тIара мукъаьлийта еза, хIана аьлча телхараш деш хиларах дукха хоамаш даьдар. Бахача наха духхьала хIайоах тхогара ахча доах, кхааш нийду, нагахьа санна оаш уж совца ца бой, тIаккха шо царца дувзаденна да. Сай аргIана аз ях шуга: нагахьа санна цу даькъе шоаш бехкедар ца дезе, Сбербанка кулгалхой хувца беза.

Дийцарашкара хьагучоагIа Президиума членашта хетар кхоачамболлаш цаI дар, укх тIеххьарча хана нагтахьа мара иштта нийслуш а дац из. Бакъда, укхаза цецвала хIама дац: сов нра я ювцаш йола проблемаш, из депутаташа дега новкъа ца доалаш диса йиш а яцар. Дика кхетадеш ца кхы цхьаькха а. ХIанз цар безам бац «дешага ладувгIа а» ха йилла а. ГIулакх хьаде гIерт уж.

Заседани чакхйоаккхаш Д. Г. Завгаева белгалдаькхар политически хьал, къамашта юкъера гIулакхаш тоадеш хьадда дола хIамаш республика Лакхехьарча Советеи правительствеи дош хилар. Из наха бIарга а гу, хам а бу. Кхоачашъеш я йоккхий социальни программаш — нахцIено лоараеча, электронни промышленность дегIайоалаеча, иштта кхычахьа.

Бакъда, чIоагIа сатем боабу вайна духьале еча нача. Гой Сбербанка бехкагIа дIаденнад 11,6 миллион сом ахча. Фу яхилга да из? ХIама башха ца хетар, бехктокхаме ца хетар да. Хатар хинна бисаб ззараш дезалаш, цIенош доацаш ара юкъе биса мегаш ба. Вай ла йиш йолаш дац из. Воашта новкъарло ерех къаста деза вай.

Президиума членаша йийца а аз йизза хьаллоаца а решени тIаэц вай: Сбербанка управлене кулгалхой балха тIара мукъабовлийта, гарггарча деношка кандидатураш хьакъоаста а яь, керда кулгалхой оттабе правительствана тIадуллалда, цул совгIа массе боараме бараш а оттабеш. ЦIенъе еза из система.

Бокъонца хьажа деза юрта Советашка, торговле, снабженчески организацешка болх бераш малашб. Министрий Совета тIадуллалда бокъонаш лоараеча органашца цхьана укхаза дийца деррига хIамаш дIадоахаргдола гIулакхаш делга.

Таханара заседани вай общеcтвера деррига телхараш дIадахара Лакхехьарча совето бергболча бокккхача балха юхьиг я. Вай лерттIа а цхьан хIамана тIаберзабаь а дIахьоргба из болх, негативни явленеш шодамаш а тедаш, вахар кхоллара вайна новкъарло ераш хьадда дIаюстара а боахаш.

Къамашта юкъера-гIулакхаш

ТЕШ ХИННАЧО ДУВЦ

Со эрсе ва, Голотов Филипп Леонтьевич. Ваь ха — 1927 шу.

1933 шера 2 пунт ялатах тхоай цIа а боахам а хийца моцалах дейдда Къулбаседа Кавказе даьхкар тхо. Тха даьна-нанна хаза хиннадар: укхазарча моттигашка саг моцала валийтац яхаш дувцаш. Эггара хьалхарча гIалгIай станце Iодаьлар тхо. Из хиннаяр «Назрань» яха станци (цу хана ГIалгIай АО). Хозахета дийца хиннадацар наха: низах деха, моцалах бокъонца дийста хинна тхо Iожалах кIалхардаьхар гIалгIаша. Тхо хинна Iацар цу тайпара нах. Поволжьереи Украинереи иштта баьхна ззараш, ззараш нах Iожалах кIалхарбаьхар укхазарча къамо. Цу хана, 1933—34 шерашка багара - бага къайлагIа дувцар (хозаш йист хилеи язден бокъо яцар цу хана моцалах лаьца) нохчашеи гIалгIашеи нах кIалхарбоах, яхаш. Цхьа ха яьннача гIолла коташ тIа а этта кIезига-дукха са делча шоаш баьхача моттигашка юхаухар дукхагIабараш. Укхаза баха-Iе бусаш а дукха бар. Тха дезал а бисар. Дика бар тхоца нах. Тхо чуийцараш бар цу хана Советоки Эскаре майор (тIехьагIа - полковник) а волаш хиннача Абадиев Японца дезал. Дукха ха ялалехьа Наьсар - Керте бокъонца дола юртхой хилар тхоах. Дукха безар цигарча наха а Японца дезала а тха дай нани. Новкъа хIама дацар. Оаха, эрсий бераша, шаьрра гIалгIай мотт а Iомабир. Тхоай ханнарча гIалгIай бераща, цхьаккха меттацара новкъарло йоацаш дагадала, къамаьл де йиш йолаш дар тхо.

Ала деза: укхазара нах къахьегама тIера хинналга а цу ханашка диллача — бIаьхий хинналга а. Доанаш дизза хьажкIаш яр, коа-карта доахан дар. Вешта аьлча, гIалгIайла бIаьхех бахаш нах бацар лоалаха. Нагтахьа шоашта нийслуш хинна меца, кхе саг кIалвитацар наха. юххера шоай рузкъа декъар, цунца.

ЦIаьхха а ях аз: 1933—34 шерашка къиза моцал йолча хана моттигерча наха-зIалгIаша хьатIабаьхка ззараш нах бовчара баьхар.

Сийлахь - боккха Даймехка тIом болабеннача хана царна тIаесса сагото, хIаьта царна моастагI мел гоама ва, вай коталонга цар са мел тувс хайра сона. Со тийша вар: нагахьа санна цу хана немций гIалгIай лаьтташта гарга а гIерта уж дIалаца моастагI гIертаваларе дийна а болаш, — кхыметтел истий, бераш а, тIехь — нара а гIоргбацар, гIалгIаш шоай доазон тIа царга ког хьатIа а боккхийтаргбацар. ТIем тIа ваха ца тугаш вола зIамгсаг е къонах юкъе хинна гIалгIай дезал сона сейна а бейнзар е бувцаш а хазанзар. ТIехьагIа дувцаш хинна («халкъа моастагIий ба уж», «тIем тIа хиннабац») яха хабараш — эхь дейнача наьха йоахараш дар. ЦIаккха а тийша а вац, со цар тIом баьбац е цар тIом эсала баьб, аьлча. Кхеравалар, тIехьашкавалар дувца велча — из гIалгIашка товш а доагIаш хIама дац.

1944 шера, фронт Къулбаседа Кавказа гаьнаяьнна дуккха ха яьннача гIолла цIаьхха массехк минот ялалехьа цIагIар ара а баьха Iобахьийтар гIалгIай.

1919 шера деникински оакхарал а, Сийлахь-боаккха Даймехка тIом а бицбеш аргIанара во тIакхаьчар гIалгIашта. Царца синца-дегца дIанийна хиннача тхона а хилар цох доаккха во. Дего ца лалла хала дар тхона чуийца, тхоаш кхаьба дезал, тхоай новкъостий мича буг ца ховш, мичахьа кхоачаргба ца ховш дIабугаш.

ШоллагIча дийнахьа Iурра хIирий къамах бола цхьа эхь дейна нах баьхкар Наьсаре — сона хеташ хьалххе а кийчбаь хила безаш бар уж цу гIулакха: дружинникашта санна пхьешех цIе зигаш а доахкаш бар уж. Дсасденнача коашка - карташка дIа-хьа а удаш цIагIа мел йола хIамаш гулйора цар: баракъаш, пхьегIаш, дошо гIозарч, гIалкхаш — лоацца аьлча, шоашта цIагIа накъа мел яргIйола хIама.

Базар хиннача моттиге (хIанз а я из цига) дIа а кхувлаш Iулаш вIашагI а детташ г. Орджоникидзегахьа хьаллехкар говраши доахани.

Тхо эрсий дале а, тхона а хьатIаэттар Iаьржа денош. Тхоай хиннача новкъостий, лоалахой, фусам-дей цIи якха а уж хьоабе а йиш йоацаш дар тхо. Тхона чIоагIа хала дар селла дукха тхоаш чудаьха, тхоаш лейза цIенош довхаш, къоал деш бIаргагуш.

Тхона, эрсий берашта, ла магацар гIалгIай цар бегбоахаш, уж сийдоацача баха гIерташ цар дувцаш хинна къамаьлаш. Атта дацар тха даьна, нанна а. ГIалгIаех оаха водар ца оалаш, царех тхона къахеташ чIоагIа новкъадар керда баьхкача даьшта. Диц а дале юкъ-юкъе оаха (бераша) тхоайла гIалгIай меттала деш дола къамаьл-м дIахазача-м геттара цIи йоалар царех.

Бераш-м бераш да. БоаккхагIбараш а бнтацар кердача хIирий советски Iаьдало (цох «советски» ала мегаргдале). Тха да, масала, бизза ча биъ бетта вабахта воаллавир. Фу бахьан делаш? «ГIалгIай — халкъа моастагIий» ба, яхаш дIакхайкаде йоахар цунга. Бакъда, даьна лацар харцле, кердача Iаьдалца уж бIеха ловзараш леладе. Цу мо долча бахьанах чувелла цхьа бутт баькхар са воаккхагIволча вошас — Карпос а. Кхерам тIатессаш, аьлдиташ деш йитацар тха нана — Евдокия Семеновна а, цо гIалгIащца доттагIал леладаьд яхаш.

Наьсар - Кертех «Новая Дигора» аьнна сихха цIи тиллар. Иштача хьале кхы даха а ца мега 1945 шера тхоаш даьхха Украина Хмельницки областе юха цIадахар тхо.

...Дукха хий Iодахад цу хана деш.. Дукха хIама хувцаденнад вайна юкъе а вайна гонахьа а. Ха дIа ме йода дукхагIа дIаувз со Наьсарерча моттигаша. Далла гу из; иззала ха-зама яьнначул тIехьа гIалгIай мотт сона хьахазача, бIаргех хий даьлар са.

ВIаштта диълагIа шу да со юкъ-юкъе Наьсаре хьоашалха уха. Бера хана сей хиннача новкъостех веттаьу со.

Нахаца къамаьл деш, сагот хоалу сона. Сона хов: селла хало а харцо а шоаш эзайоллаше а хIиращца цIаккха а эгIазал йолаш хиннабац гIалгIай. ХIаьта а укх тIеххьарча хана гучаювл из. Тамаш а яц. Хьажал, Къилбаседа ХIирий хьакимаша леладер — Дударова Вероникал вогIа боацаш бокъонца бола дерижераш ба-кх! Бакъда, лекха «симфонеш» гIалгIашта духьала я цар, оркестранташ — националисташи экстремисташи ба. Цигарча «Iилманхошка» ладийгIача, цига арадувла газеташ дийшача Сталина, Бере, Кабуловхоша, Мамуловхоша гIулакх даьраш хIирий а боапаш... гIалгIай ба, аьнна хеталу.

Бовз сона гIалгIай. Бовз сона цар бала, хов царна дага фу доал, цар сенга сатувс. ЦIаккха а машар хургбац цар шоай моттигаш юхакхаччалца. Цхьа никъ мара бац цу деша: шоаш бIаь шерашка, эзар шерашка баьхача хинна цар моттиг юхаялар, а автономи юхаметта оттаяр а.

Город Орджоникидзех Владикавказ аьнна цIи тиллай аьнна дийшад аз. ГIалгIай раьза боацаш де йиш йоацаш хIама да из. Уж цу гIулакха раьза хургба аьнна а хетац сона., хIана аьлча Кировцеи а Серго Орджоникидзецеи чIоагIа морзо бувзам лелабаь нах ба уж. Нагахьа санна хIирий оагIон Дзауджикау е Владикавказ яха цIераш селла дукха езе — дIатахкийта шоай кхыча моттигех, кIезига мичай уж цига — Алагир, Ардон, Садон — дика городаш, дика поселкаш ма йий уж. Цу гIулакха цар опыт яц аьнна гIулакх юкъагIдусаргдоацалга ховш ма дий.

Ф. БОЛОТОВ,
УССР, Хмельницки обл.
(Наьсарен районни «Ленина никъ» яха газет — 4 августа 1990 ш.),

ЯХЬА ИНИЦИАТОРАШ

ТЕШАМЕ ВАХТА

Укх шера шоаш дIаболабеннача тайпара лакхача овсаре дIахьош ба шоай къахьегама вахта Наьсарерча района «Маяк» яхача совхоза № 1 йолча ферма хьайбаш леладераш. Цудухьа яьккхай цар ахшера баьча балха итогех республикански яхье яьннача фермашта юкъе хьалхарчарех цхьа моттиг.

БIаьстан юххье доакъар ца тоъаш хало нийсъяларагIа районерча кхыча фермашка доахана луш йола шура геттара лохъеннача хана а йоахар укхаза хIара фуражни Iаттагара 7—8 килограмм шура. ХIанз нйснега дIакхоач из цифра. Ахшера план дукха тIехкхоачашъяьй, 400 тонн гаргга шура дIа а енна. Июль бетта яьккхар а я планал совгIа — 53 тонн (план 51,5 тонн).

Коллектива болх лакхача дисциплинаца, хIаране бехктокхам айбарца, барт тоабарца вIаштIехьбаккха ховш специалист ва ферма да — Нальгиев Бахьаудин. 13-гIа шу да цо духхьала цу цхьан ферме болх бу. ХIаьта цIаккха тIера ца воалаш ший балха тIа а хул. Ер денош геттара сагота да цув, хIана аьлча, доакъар Iалашдеш латт ферма коа. Хьаэцача хана цун дикалга хьажа, хIаьта хIара килограмм учете хургйолаш, припискаш хургйоацаш гIулакх вIаштIехьдаккха деза. Хов Бахьаудина тесса дитача цу гIулакхах фу хул. Сенаж чуеллай. ХIанз йол а ча а хьатIаувзаш латт.

Доаркаша, скотникаша а битац шоай болх мела. ТIехь - тIехьа дукхагIа юз цар шурех флягаш. Евлоева Фадимана, масала, хIара ший фуражни Iаттагара йоаккха шура 10 килограммал тIехлелхийт укх деношка. ВорхI бетта цо царех хIаранегара яьккхай 1600 килограмм гаргга, вешта аьлча, цу юкъарча планал 480 килограмм совгIа. ХIама ца эшшаш иштта хьокхамаш доахаш дIахьу шоай къахьегама вахта цун новкъосташа Яндиева Радимхана, Нальгиева Лидас, кхычар.

ХIаьта доахан кхабар-м дувца а дезац. Ара баьца тIа даьжадар аьнна дитац уж скотнико Медов ИсмаIалас. Ший дезалца царна Iунал деш ва из ден а бус а.

М. КАРАЕВ.

КАРЕЛЬСКИ АССР СУВЕРЕНИТЕТ КХАЙКАЯЬЙ

ПЕТРОЗАВОДСК, 10 августа. (Корр. ТАСС В. Злобин).

еПтрозаводске дIайодаш йолча сессе Карельски АССР-а пачхаьалкхен суверенитет кхайкаяьй автономни республика Лакхехьарча Совето. Цу лоархIамеча документа хьакъехьа кхаь дийнахьа чIоагIа къувсаш къамаьлаш хилар, диълагIча дийнахьа мара, дукхагIчар мога а яь, бIарчча тIаийцанзар деклараци.

Цу тIа йоах: Карельски АССР-о хьакхолл правови, демократически, суверенни пачхаьалкхе, из чуйоагIа РСФСР-неи ССCР-неи юкъе, цунца цхьана ший полномочей цхьа дакъа РСФСР-неи СССРнеи дIалу, федеративни союзнии договорий лоаттамга хьежжа. Уж полномочеш, дикка хьожа а хьожаш, кхы тIа белгалайоахаргья депутаташа.

Суверенитета гарантеш кхоачашъйир духьа, Карельски АССР-а Конституции законаши РСФСР-еи СССР-е Конституцештен законаштен тIех бокъо йолаш да аьнна чIоагIдаьд, ший лоIамагIа Федерацеи Союзеи органий кара республико дIаеннача полномочей маIангеи кепагеи хьежжа оттадаьрашкара дIаиккхараш.

Нагахьа санна, Кареле халкъий бокъонаши хьашташи телхадеш хуле, законашеи кхыдола акташи автономни республика территоре тIа низ боацаш дус.

Финлянденеи кхыча скандинавски пачхаьалкхенаштеи лоалахха йолча автономни республикана чIоагIа лоархIаме да дуненхалкъаша юкъерча бувзамий хаттараш ший лоIамагIа леладе бокъо хилар. Принципиальни лоархIам болаш я Карельски АССР-а ший пачхаьалкхен правови статус хувца бокъо хиларах йола заявлени а.

Деклараце проект ювцача хана цхьаболчар РСФСР-ах Карели дIакъастар кхерам болаш да суверенитет кхайкаьчул тIехьагIа, яхаш дувцар.

ТАСС корреспондента дехар дир Карельски АССР-а Лакхехьарча Совета Председателга В. Степановага, деклараци тIаэцарах йолча решенех шийна хетар ала аьнна.

— Суверенитет оттаяр Iадала децентрализацеи лерттIа йола процесс я, — аьлар Виктор Николаевича, — Из процесс ерриггача уровнегIа халкъа депутатий Советий полномочеш шеръяра тIаерзаяь я. ХьалхагIа центральни ведомствашa доашхаш хинна дуккха а хаттараш дашха Карельски АССР ше низ болаш я аьнна хетт тхона.

Деклараци тIаэцар — из дац РСФСР-неи Кареленеи юкъе загал Iоха гIерталга а В. Н. Ельцин кертте латтача РСФСР-а Лакхехьарча Советана чоалхане хьал оттаде гIерталга а. Документа тIа белгалдаьккхад Российски Федераце бIарччала тIехьа хила дезалга.

IАН ЙОАКХО ЕРАШ

Сунженски райпищекомбината коллектива эгара бехктокхаме ха я. ХIана аьлча, ца хаддаш колхозашкара, совхозашкара машинашца хьакхухьаш лат баьцадаараш. Вайна махарра уж цхьан дийнахьа обработка ца еш лоаттае йиш яц. Цул совгIа, баьцадаарех хьаь продукци хьакхачарга хьежаш СибарегIарча городашкара Новосибирскера Красноярскера, Кемеровера иштта кхычахьара вай мехка мел йолча гаьнарча регионашкара эцархой ба.

Цудухьа цхьан минота а оборудованега са а ца лоIийташ болхлой кхаь сменагIа а баьха тIатеIIа болх беш я комбинатера коллектив. ДIабахача бетта йола план 1 миллионни 300 эзари сома маьха кхоачашъяьи цар.

ДIакхухьийташ йола продукце дикал лакхарча боараме я. Хоза кийчбенна мехкарий санна мугIарех хьаллат комбината складашка консервни банкаш. Царна юкъе цхьа банка яц телха бос байна, е кришка хьалсайса.

Мишта карах даьннад цу болхлой селлара дика из болх вIаштIехьабаккха? Уйла е езаш дац цу хаттара дола жоп.

Цкъа дале заводо ший ханнахьа кийчо яьй баьцадаарийи сомийн продукци хьа чу эцача хана болх сеца латтаргбоацаш. Цу гIулакха шин бетта комбинат соца а яь ремонтни балхаш даьд. Уккхаза белгалъяьхха езаш я Албагачиеви Мамуркаеви кертте латташ йола слесарни бригадаш. ХIана аьлча комбината оборудованес вокха болх бар цар кара да. ХIаьта ала доагIа цу шинне бригадас укха шера уж ремонтни балхаш хьадеш чIоагIа бехктокхаме къахьийгалга а зехьа ха йоа ца еш ший ханнахьа оборудовани кийчаъяьлга а.

Сатийнна Iа магац сона, — йоах Албогачиева, — сай балха хьаде дезаш хIама а долаш, ер завод са шоллагIа дола цIа да, са дезал, сесаг йоI укхаза, балха ба. Комбината кхоачамбоацача хIамана сай цIен санна сагот ду аз. Ерригача комбината болх слесари кара ба, тха бехктокхамага хьежжа мара дIабаха йиш яц кхычар болх а. ДIахьажал, аьлар цо дIахо, — цхьан станока дIатIа а ваха, — е цхьа болтик меттахьа яьлча укхо хьамел еш йола консервни банка брак йолаш хургья, хой хьона мел доккха зе хул наха.

Бакълув бригадир. ХIаране балхагIа тийша я комбинато арахецаш йолча продукце дикал.

Къамаьла юкъе дакъа лаьцар хьатIа баьхкача болхлоша. Уж бар Шевцова, Албагачиева, Шатаева.

— Тха балхах тийша а кIезига дац, — аьлар цар. Оаха дIакхухьийташ йола продукци во я аьнна каьхат дац дена комбината. Тхо кхоъ цхьана я. Дика а лоархIаду тхо балхах. Балха тIехьа эгара чIоагIагIа да юкъе барт болаш балхах дог лазаш хилар, дIахо дар хьахул, аьлар Албагачиева Дебхана.

Тха къамаьл юкъагIа даьккхар «Победа» яхача колхозера помидораш а яхьаш хьа тIа енача машинаша. Цехе мел вола саг а арахьа мел лаьттар а цхьатарра дIатIа эттар машинна тIара яьшкаш Iояха. Цхьаннега а дош ала дийзанзар, хIаране кхетадир хье ца йолийташ помидораш обработка е дIа чу яхийта езилга.

Продукцеца комбинат Iалаш еш я «Ассиновская» яха совхоз, «Победа» колхоз, «Красная Армия» яха колхоз иштта кхияраш а.

Баьцадаарашцара болх баь балалехьа хьаэттаб сом.

Комбината коллективо хьае йолаяьй тайп-тайпарча сомех йола компоташ. Уж кастта хургья тикай прилавкаш тIа.

Цар дикал лакхарча боараме хург хиларах дог тийша ба цеха бригадираш: Л. Евлоева, А. Терлоева, С. Мальсагова, стерелизатораш: А. Зурабова, Л. Мейриева, Я. Хашакиева, хIана аьлча из цар кара да.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

ХАЛА ДАЛЕ А...

Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза Алхан-Чуртски атагIа уллача цхьоалагIча шурий ферме тхо дIакхаьчача, эггара хьалха тха теркам тIаззар коанаIарашкара дикагIа гургдолча хьалтеха йоаллача лозунго. «Халаш! Цхьан Iаттагара хьа ца йоаккхаш бIаь грамм шура йитача, ферма дийнахьа 30 килограмм шура йоацаш юсаргйолга, хIаьта бетта — 900 килограмм, шера — 10800 килограмм. Уйла е из кхоачамбоацар нийс ца далийтара фу де деза», аьнна доккхийча алапашца даь йоазув дар цу тIа. Из тIахьехам кхоачашбеш хьа а боагIа хьайбаш леладераш, геттара хала доллаше а.

Масала, колхоза керттера усадьба, контора йолча Троицк яхача станицера геттара гаьна улл из ферма. Сунженски дукъа тIехьаваьлча мара тIакхача йиш йолаш а дац. Из а машинаца водаш екъа латтача хана мара. ХIаьта йоачан йолаш хотта баьле трактораца мара воха лац.

Хьайбаш леладераш, цар дезалаш чубахара цIенош а да укхаза хьалдаь. Цхьабакъда, бераш деша ахара Троицки станице мара юхе школа йоацандаь, цига дIакхувлаш хилча а йоачан йолча хана Сунженски дукъа тIехьавала дукхагIйолача хана йиш йоацаш, Горагорске гIолла гобаьккха водаш 70 километр совгIа никъ бе безаш хуландаь, цига баха, болх бе дукха раьза хилац Троицкера нах. Цудухьа доахана шишша группана доал де дезаш хул шера дукхагIйолча хана ферме хIанз къахьегаш бола доаркаш Байсагурова Сацита, Санакова Мисурат, Мадагова Залва, Бекоева Насет, кхыбараш.

Бетташ бола 450 гаргга етт ба цига лелабеш. Бакъда, доахан латтача цхьан корпусе мара механизаци яьяц помещене чура нувхаш кхо дIаарадаккхара балха.

Доажадара, цхьан юкъа мукъагIа лелийтара хьайбаш фермера Iоарадаха моттиг яц. Из бахьан долаш доахана ца луш хIара дийнахьа дукха шура юс. Кхо-диъ шу даьннача Iатто дукха шура луш хул. Цхьабакъда, цига цу хьале лелабеча иззал ха яьннача из лаьгI мара яц, ханал хьалха къалундаь, талхандаь.

Фермана гонахьа дукхагIча даькъе арендагIа къахьегача кхаш леладераша ялата, доакъара культураш дIаюв. Хьайбаш лелийтара, доажадар моттиг хьакъоастае, яхаш ферма кулгалхоша дехар ду дукха ха я. Из хьа ца хозаш санна я колхоза правлени.

ХIаьта а цу хьалашка а ший низ дIакхоачар ду цу ферма коллективо хьалхашка латта декхар ма хулла дикагIа кхоачашде гIерташ. Цу даькъе цхьаца толамаш а доах. Масала, соахка хIара лелабеча Iаттагара 2560 килограмм шура яьккхар. Районе ткъаьннел совгIа йолча фермашта юкъе из бархIлагIа хьокхам ба.

Овсаре къахьегаш хьабоагIа шийтталагIча пятилетка укх тIеххьарча шера а. ХIара лелабеча Iаттагара ворхI бетта яьккха шура, соахка цу юкъа хинначул 68 килограмм дукхагIа хилар.

Къаьстта белгалбаха безам ба са тха толашагIа бола болхлой, соахка хIара Iаттагара кхо эзар килограмм гаргга шура яьккха доаркаш Санакова, Мисурат, Мадагова Залпа, Байсагурова Сацита, Беноева Насет, скотникаш Гальмурзаев ИсмаIал, Мелкаев Баштыр, Осланбеков Рамзан, Iаьсий леладераш Махаева Буку, Исмаилова Залва. Яхье хьалха латташ хьабоагIа уж укх шера а. — Йоах ферма заведующе Тачилов Умалата. — Коллектива толамаш кхы а лакхагIа хургдар шоана гуш дола кхоачамбоацараша новкъарло ца йоре. Колхозе правленеца хIанзарчул тIехьагIа дийцачох гIулакх ца хуле, района, республика кхыметтела кулгалхой оарцагIбаьха уж дIадаха хьожаргва со. АрендагIа ала мегаргдолаш ма ярра йолча хозрасчетах къахьегаш ба тха хьайбаш леладераш, доагIа алапи яьккхача продукцех, цунга дIабахача маьхах айтийша а долаш. Цудухьа айса кулгалдеча наха а декхарийла ву со кхоачамбоацараш дIадаха а гIулакх тоаде а. Вешта хIанза-м цхьанна коллективо ловргвац шоай хьал-таро тоаярех дог ца лаза кулгалхо. Из со раьза волаш нийса хIама а да.

Цунах шийх а дувца доагIа. 1986 шу хьатIакхачалца осеменаторалла болх бир цо цу ферме. ТIаккха хьайбаш леладераша шоаш хержар из шоашта кулгалде. Хьана аьлча гуш бар уж Умалат ферма, коллектива гIулакхех дог лазаш, нахаца та ховш, къахьегама тIера воллаш саг волга.

Ше кулгалде отташе а соцадир цо къоалаш, оза безамаш а беш припискаш елга. ЧIоагIийр къахьегама дисциплина. Доахан деттара, кхабара, кхыдола балхаш цIенхашта цхьан хана графикагIа чакхдоахалга вIаштIехьдаьхар. Балхах ца удаш хьинаре къахьегарий алапеш лакхдир, премей чотагIа. Цу дерригача хувцамашта раьза хилар дукхагIбола нах. Вешта уж эргалонаш ше цхьаь волаш а янзар цо. Ферма коллективо хержача совето новкъостал деш, цунца хадданза бувзам лоаттабеш чакхъяьхар. Балха кердадар юкъедоаладеш хIанз а советаца дагавоал. Цун пурамаца мара кхоачаш а дац лаьрхIар.

Иштта уж хувцамаш даьчул тIехьагIа, хоалуш лакхбелар наьха балхацара безам. Хьадечоа уйла тIайохийташ, хьинаре къахьега баьлар. Масала, Умалат кулгалде отталехьа силос кIоагашкара экскаватора хьисапе йолча трактора чамеца хьа а йоаккхаш телар доахана. Цудухьа из дукхагIъяр лаьттаца ийна хулар. Из бахьан долаш во юар доахана, цунца цхьана кIезига лора шура а.

Умалата скотникашца даийцачул тIехьагIа, тIеххьарбараш кIоагий йистонашта гаргга улла силос тракторий лафеташта шодашца тIаювтта баьлар, хала доллаше а.

— Умалат санна кулгалхо тха ферме хIанзалаца хинна а вац. Из вецаре йиш а яцар, — дувц доаркас Санакова Мисурата. — Тха балха, быта хьалаш тоадара эшачунца тхо Iалашдалцца тIехьаравалац из е колхоза а е района а кулгалхошта. Кхы из ца соцаш соахка тайп - тайпарча бесаех суреташ хьахьокхаш йола телевизор елар фермана, графикагIа хадданза ух тхо долча автолавка, н. кх. дI.

ХIаьта миштаб цу ерригача эргалонех хьахинна пайда? Нагахьа санна 1986 шера хIара лелабеча Iаттагара яьккха шура 2040 килограмм хиннаяле, шу даьлча 2380 килограмм яьккхар, хIаьта соахка — 2560 килограмм.

Цунах кхоачам баь Iе дага а яц ферма коллектив. Укх шера из цифра 2700-га дIакхоачаеш лакхъе лаьрхIа ба, тIадоагIача шера — 3000 килограмм яккха.

— Цу гIулакха эггара хьалха эшар, — йоах Тагилова, — дIайийча дукккхача шерашка тIаювла баьцаш а йолаш фермана гонахьа даьгIенаш, доакъара культураш дIаера лаьтта. Цигара оахош Iалашдаь доакъар тхоашта дарегIа а хьоналга диллача хIанз колхозо хьатIакхухьаш долчул дикагIа а хургхиларах са шеко а яц.

Цу ферма коллективана дагалаттар, де лерхIар кхоачашдара колхоза правлене новкъосталдергхиларах теша лов.

И. ИВАНОВ.

ТХОГА ЯЗДУ

Оаха дехар ду шуга, тха каьхат теркал ца деш ца дитар, хIана аьлча, цаI моттиг йиса яц оаха каьхат ца дохьийташ дехар ца деш. Бакъда, цхьанне гIо динзар тхона.

Сунженски районе, Алхасте яхача юрта дахаш да тхо. Денгара ди массаза доала, хIанз-хIанз яхаш боаккха кхерам латт тхона тIа. Тха цIенаш тховнашта тIа гIолла дIайода йоаккха напряжени йола тока лини. Из лини дIайода колхоза ферме, 20 шу хьалха йилла я из.

Из-м ловргдар оаха, хIаьта хIанз-хIанз тха цIеношта IотIалега кийчбенна латт ши бIоагIа. Тха иза, тхона хIама ца деш Iобежар тха цIеношта гаьню лаьтта цхьа бIоагIа.

Тха цIеношта юххера, 10 метр дIахоаза IобогIа беза уж ши бIоагIа, кхы вIалла хIама ца дой а уж хьалнийсдича из кхерам ла безаш хургбацар тха. Бакъда, царех цхьа бIоагIа тхона IотIабоже, доккха хатар хургда.

Районерча энергетикаша цу гIулакхага хьажа шоай декхар дац йоах. Лакха напряжени йолча линега хьажа декхар да Грозненча энергетикай йоах цар.

Эггара сихагIа хургдола новкъостал дех оаха шугара.

ГАЛАЕВ Адам.
ФАРГИЕВ Ваха,
ГАЛАЕВ Хьажбийкар,
Галашкара бахархой.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТА А. А. АСЛАХАНОВА

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ ЦХЬОАЛАГIЧА СЪЕЗДЕ ДАЬ КЪАМАЬЛ

Веза Председатель! Деза депутаташ! Сай мехкахошца вIашагIкхийттача хана аз дош деннад царна йоккхача Съездага нохчийн гIалгIайн трагедех дола бакъдар дIадувцаргда, аьнна. Из да балкхароех, къоаршоех, гIалмакхоех, немцех, татарех, цхьа моллагIа доацача тамаше хIамаех йиза йолча вай йоккхача, дукха бала текхача Даьхен кхы цхьадолча халкъех.

1944 шера 23 феврале цIеша визача палача Бере, цун тIоннчаша Кабулова, Серова, Мамулова, НКВД кхыча доккхийча чинаша «башха дика тIема операци» йир маьрша баха нохчийн гIалгIайн бахачара бохабаь Iобохьийташ, хьалха къоаршойн гIалмакхойн Iобохьийташ репетици а яь. Дени бийсани йолча хана республике ваьха ворхI бIаь эзар саг тIом беш йолча фронташкара тIехьашка яьхача иштта а ца тоъача студебеккараш тIа ваьккхар, хIаьта цар тIара геттара сиха нах кхувла кийчъяь йоацача товарни вагонаш тIа баьхар, лазарах, шелалах, моцалах бовча наьха декъий вокзалашкеи полустанашкеи Iо а кхувсаш, ссылке бахьийтар. Дукха нах боабир цу трагически дийнахьа уж шоаш бахаш хиннача моттигашка а. ГаланчIожа района Хайбах-юрта транспорт хьатIакхаччалца вIашагIтох аьнна 700 вокха саг, къалнах, бераш цхьан общественни кхий чу а дехка, гонахьа йол а йилла, цIи техар. Царна новкъостал де бенна цар гаргала нах топ етташ боабир. Иштта йола моттиг из цаI хинна Iац.

Нохчийн гIалгIайн бахачара бохабаь Iобахьийтар — из «къамий дас» халкъаш цIендаь хIалакде планагIа оттадаь хIама дар. Халкъаш цIендаь физически хIалакде дагахьа лаьрххIа дола хьал оттадаьдар, цун цIи я геноцид.

Кхо бIаь эзар гаргга саг, вешта берригача нохчехи гIалгIаехи ахаш гаргга нах тIера а баьнна, хIаьта а уж дийна бисар. Иштта нах тIерабаьлар кхыча халкъаш тIара а.

Дунеи историе чухь шийца нийсъе кхы йоаца нохчийн гIалгIайн халкъашта тIаоттаяь геноцид чакхъяланзар, уж шоай даьй бIаьшерашка баьхачара бохабаь Iобахьийтача, кхы а чIоагIагIа оттайир 1944 шерал тIехьагIа. Цул совгIа этнос хиларах тарра халкъ хIаландара декхар кхочашдора шин лостамера. Цхьан оагIорахьа, цхьаккха яь кийчо а йоацаш, шоаш бахачара гIовттабаь, баха хIама доацаш февраль бетта шийлача хана Казахстанеи Киргизеи халача аренашка Iохкайсар, физически хIалак хургболча оттабир, айхха халкъех йоаллача маькарлено, казахий, киргизий, цига бахача эрсий, украинций, кхыча халкъий сагIонгахьара хиннача новкъостало лечара баьхар.

ШоллагIча оагIорахьа лаьттара халкъа лер хоададяра долла хIама дир. Боарам боацаш бокъонца бола тIом болабир, халкъа культура цIенъяь дIаяккха вандализма гIулакхаш а деш. Алхха Шатойски районе эккхийтар 300-нел совгIа вIови нах чубаха гIален—XII —XVIII-ча бIаьшерий архитектура башха памятникаш.

ХIаьта Грозне юккъе боккха гув беш нохчий, гIалгIай, Iарбий, латински меттала литература хьагул а даь, цIи теха доагадир. Шоана гуш махиллара, вай экзекутораша сиха хьанийцар фашисташкра хьокхам.

ХIалакдир наггахьа мара доаца, дукхха дола, духхьала цаIаш мара дисанза дола нохчийн гIалгIайн халкъий историе, культура йоазош, художественни литература, къорIаш, кхыйола маьхера изданеш, дукха йола кулгашца язъяь материал.

Цу хIамаша чIоаггIа юхаэзар тIехьа тIадоагIача шерашка исторически Iилмеи культуреи дегIаухилга, хIанзалца юха а увз.

Кхы а доккхагIа зе дир Нохч-ГIалгIай республика историена цхьаболча Iилмахой группана кхайка ца еш енна хиннача монопольни чIоагIъеннача бокъона. МоллагIа а цунца южаш йоацача уйланах национализм оалар. Масала, лакхера Iочуоттадаьча халкъа историеца дужаш доацар дувцарах хьовзабир писатель Айдамиров, Iилмахой Мусаев, Вацуев, Вагапов, Чокаев, кхыбараш. Иштта йола политика лоаттаяр бахьан долаш эзар шера истори долча, хуррито-урартски цивилизацеех хьадавинача, цIаккха а аьлий ца хиннача, цхьанна завоевателa гора ца эттача курача халкъа хIанз а тIехьа историе учебник дац.

Къам меттаоттадарах, цаI йола правови паччахьалкхе хьаярах дувцаш аланза даргдац кхыметтел укх тIеххьарча шерашка а нохчийн гIалгIайн хьакъехьа вIалла а йиш йоацача тайпара законаш телхадеш хиларах.

Республика меттаоттаяьчул тIехьагIа традиционни исторически массаза а лаьттанца безам болаш хьабоагIача наха лоамарча, цхьаккха пайда ца эцаш дадача лаьтта боахамаш дахка доладир. Хьалха шоай даьй баьхача цIенош хьалдир, республике сиха тIакхийттар доахани жаи.

Бакъда Советий Iаьдала 70 шера республикана доал де центро ухийтача временщикий зеннерча лоIамагIа юха а дохадир дукха бала текхача халкъа вахар, Юрташ чIоагIъе доахк яхаш лоамарча моттигашкара бахарах а бохабеш шаьрача районашка Iоъарабаьхар, хIаьта Iоъарабовла ца тугарий цIенош бульдозеращца дохадир. Из дар республикана дулхи шуреи, кхыйола продукци а лоаттаеш хинна нах бахачара шозалагIа бохабар.

Дукха бала текхача нохч-гIалгIай халкъа вахаре XVIII бIаьшере денз дукха я къахьа оагIонаш. Бакъда иштта боккха бала эза бале, халкъ корзагIдаланзар, ший юхь йоаянзар, лорайир даьшкара хьайица йоккха духовни потенциал.

Сона дагадехар афоризм а хинна дIаэтта Америка президента Авраам Линкольна дешаш: «Халкъа цхьадола дакъа ханна Iехалургда. Цхьан хана бIарчча халкъ а Iехалургда. Бакъда деррига халкъ массаза а Iехалургдац».

Геноцид текха халкъаш дег тIара раьза да дега къувлар дIаала йиш ца хиларен Iехавареи ша баша болабенна. Цун хьалхара юхьит я 1989 шера 14 ноябре СССР Лакхехьарча Советто тIаийца «НизагIа дахачара дохадаь Iодохьийташ халкъашта духьал увттаяь репрессивни акташ законагIа йоацаши зулманеи лархIарах а цар бокъонаш Iалашъярах а йола «Деклараци».

Бакъда юхь дIамара йоллаьяц. Ха дIайодаш латт, нохчий, гIалгIий, балкхарой, къоаршой, гIалмакхой, немций, татараш — деррига халкъаш хьежаш да шоаш дизза политически мукъадаларга, деррига бокъонаш меттаюттаярга, паччахьалкхенгара официальни, бакъонца дола хувцамаш хиларга, цун бехкагIа матекха бий цар бала а. Халкъаш хьеж репрессеш яра, хIанз дец долчоа, репрессеш йолча хана царгара дIадаьха цар доалахьа хинна боахамаш (цIенош, боахамаш, кхыдараш) шоаш халача хьале Iоадаьр дIа а деле, юхахьаэца уж оаттабара бехке вар цIи а йоаккхаш харга. Сона хетачогIа, ха кхаьчай цар хинна цIеноши кхыдари царга юхакъачийта. Халкъаша дот доах паччахьалкхен казне финансови къел эттаяле а, правительствас хIара реабилитированни волча сага, хIара дийна бисача дезала цунна даь материальни зе меттаоттадеш ахчанца компенсаци ергхиларга, экономически, культурни, социальни хьакъехьара дешаш къоастадергхиларга.

Пирл-Харбаре американски форда флот Японцаша пархxе йохаяьчул тIехьагIа цигара японцех бола американски гражданаш кхычахьа дIабахийтар. Бакъда цул тIехьагIа США правительствас, бехказа а яьнна, меттаоттайир цар бокъонаш, хIара дезала 100 эзар доллар ахча делар. Цу дешай хьакъехьара предложенеш оаха дехарагIа йиллача репрессированни халкъийи гражданийн дешай подкомиссега дIачуеннай.

Деза новкъостий! Репрессированнии реабилитированнии болча гражданашта хьалхашка чIоагIа бехке хилара уйла дIакъастац соцара, со теш, из шоах а дIа ца къасташ хиларах. ХIанз, сталинизм официальни бехке яьчул тIехьагIа, 33 шу даьлча уж кIаьдбеннаб цар трагеди бахьан бехке йолча паччахьалкхено нийсхо ярга, къахетам барга хьежа, ГУЛАГ-а реабилитированни тутмакхаша йиллай юкъарча низаца шоай бокъонаши хьашташи карадерзадара йола репрессех байнарий Ерригсоюзни ассоциаци (ВАЖР). Уж хIанз а теш мехка правительствас шоаш теркалбергхиларх, шоаш даь, меттаоттaлургдоаца зе лаьрхIа моральни, социальни, материальни компенсаци ергйолаш нийсхон решени ергхиларах. Москваси цхьайолча республикашеи дIадоладаь тIема инвалидашта йола льготаш царна лургйола гIулакх массанахьа а дIа ца даржаш дисар.

ХIанзалца хьайолча хана цар нийду геттара зIамига пенси, иштта кIезига пенси нийду байначул тIехьагIа реабилитированни барий дезалий членаша, цар цамогаш долча бераша, инвалидаша. Йилла ассоциаци къе я. Яьсалене кIалвисачо хьекхамухь санна мара вай обществана дIа ца хозаш дисар цар даь кхайкарал. Ассоциаце счете кхаьчадац наха денна 3 эзар сом мара.

Сталински жожагIате текхача къахетача гражданашта дIайовзийт ВАЖР текущи счет: СССР Жилсоцбанка ОПЕРУ № 700975.

Тотальни репрессей тамаше къизача машино эхьагарен Даьхенца болча безамгарен дIаийккхача деррига а дIадаьккхача реабилитированни болча наха цар лийца болаш моттигашка даьккхача хIара шера къахьегама стаж сага дегIа зеннерча производстве болх баьрг а лоархIаш 3 шу оттаергйолаш дош къоастаде деза РСФСР-ера деррига Iаьдал халкъаша тийша хьаденнача вай, тIехьа а ца тетташ;

— ХIара мехка здравницашка мах боацаш путевкаш тела еза беча наькъах мах а боаккхаргбоацаш;

— мах боацаш медикаменташ тела, льготни хьале автомобилаш йохка еза, иштта кхыдараш де деза.

Бахачара бохабаь ссылке бахийтача хана текхача халонаша, моцало, шелало, лазараша, халача квалифицированни боацача физически балхо дукха бовча оттабир нохчий, гIалгIай, кхыча репрессированни халкъий нах, цул совгIа царех хIанз биса бахаш болча наьха уназлIено цIенъяь йоха а йир. Царех дукхабараш пенсионни ханага кхачалехьа бов.

Цар иштта дола хьал теркал а даь, мехкеи РСФСР-еи правительстваша царех болча маIача наха 55 шу даьлчен кхалнаха 50 шу даьлчен пенси лургдолаш дош оттадича хийса хила мегар.

ТIеххьара а, укх тIеххьарча шера - шин шера Нохч-ГIалгIайчене геттара чоалхане а ханал хьалха а этта экологически, экономически, социальни хьал кхы а воча даьннад. СССР-еи РСФСР-еи правительстваш хьем боацаш цунга хьажа а еза.

1989 шера а укх шера а республике лаьтта такхаш, мохк агаш моттигаш хиннай. Из бахьан долаш цIенош дохадаь чуIе фусам йоацаш бисаб 6 эзар дезал. Къамашта юкъе довнаш хилар бахьан долаш Нохч - ГIалгIайчене кхычa моттигашкара 5 эзар саг тIавенав, хIаьта кхы тIа хьатIаухаш а латт. Республике хадданза тоъаш яц гIишлош ю материалаш, шоашта цIенош хьалде кхоачамаш дац бахачара бехача наьха. Цу дешай хьакъехьа дукха дехараш дахьийтад СССР СМ Председателa заместителга нов Л. А. Воронинга РСФСР СМ Председателга нов. И. С. Силаевга.

Ший йолаш йолча торонегIа НГIАССР правительствас новкъостал ду цIенах бехача наха. Бакъда, цо деш дола новкъостал цар хьашташ кхоачашдара тоъам болаш дац, цудухьа уж тха проблемаш кхоачашхургьяц центрагара новкъостал доацаш.

Иштта кхоачашъянза ярьяц Къоаршай - Черсийчерча; ГIалмакхойчерча, ГIалгIайчерча, Черсий-Балкхарой АССР-ерча депутаташа оттаяь проблемаш а, вай безача согражданех къахьеташи дог лазаши оттаду кхыдола дешаш.

Тха вовзаш волча поэта Мамакаева яздаьд:

Даймехкацара безам,
эхь-эздел, декхар, сий
Укхаза къонгашта довзийт
агара боаллаше,
ХIама даа, хий мала
Iомабалехьа,
Къонахчалах иллеш
даьхад.

Шуца цхьана Съезде-беча балхо бокъо лу сона из байт шоах дукханех йоагIаш я ала. Со теш, аз къамаьл деш шоашта согара хезача проблемаша шун дог лозадаь хургхиларах. Уж проблемаш кхоачашъергйола ха гаьна а яц.

Баркал шоана ладувгIарах.

Кастта бекаргба гургал

Кийча йий школаш?

Бакъдар аьлча, тхо тешаш дацар райсовета сессе аргIанара дош школьни вахаро дIалоацаргда, аьлча. Мишта хулар хьалхагIа? Август чакхбоаллача хана района педагогаш хьавIашагI а техе (августовски педсовещани оалар цох) районо заведующега отчетни доклад яйтар. ТIаккха даьр а ца даьр а цун дIатIадехкаш, из бехке веш, нагахьа санна «шоай мугIарех» саг веце из балхара дIаваккха а кийча бола нах трибуна тIа бувлар.

Юххера а бехкевар хулар КПСС райкома ца везавенна райОНО заведующи. Цунца «тайнар» лакхлора — ца тайнар—юстарвоалар. Иштта хала текхаеш хьайоагIаш «ташка» я Наьсаре укх 30—40 шера тетташ хьайоагIар.

ХIанз из мичахьа кхаьчай ховргда вайна укх цифрашка ладийгIача.

1989—90 дешара шера района школашка дешадаьгIад 18276 бер. Царех школащцара къаьстаб (10 класс а яьккха 1030 зIамгсаги йоIIи. Юхебисараш а хьатIалархIа хала мичад.

Боккха къона низ ба школаш чу бисар а царна хьатIабоагIаргбар а. Хаттар отт: школьни пенащцара къаьстача эзар совгIа болча къонача нахах фу хургда? Мегаьд: 9 класс «отличие» а йолаш чакхъяьккха 61 кIаьнки йиIиги цхьаннахьа боацаш бовргбац, иштта шоай цхьацца никъ лохаргба царех дошо медалаш яьхача 11 саго а. Верригаш а 72 ва уж селла ираз а долаш школьни парташ тIара гIайтта. Цар шоай никъ лохаргба. Шоай никъ-моттиг корае мег наькъ тIа дошои дотои ца ухкача кхыболча къонача наха а. Мегад, 20—30 чакхвалва уж дIахо дешара. ТIаккха кхыбараш мича гIоргба?

Иштта шерагара шерага къонача кагийча нахахи мехкарехи хьалъюзаш йоагIа Наьсаре. Эзараш къона нах хьаIовш латт укхаза, шоай низ, хьаькъал мича хьоргда а ца ховш.

ТIаккха хIанз райОНО керда вена заведующи а вац соцаш: деша, йоах, къонача тIехьенга, хIана аьлча, вай общества вайгара (педагогаш хургба-кх цо бувцараш) дIадехаш дола социальни заказ да из.

Нийса йоах Iийсас. Сердал, дешар, Iилма-м масса йолча замашка а хиннад «социальни заказ». Общество шийна эшшача тайпара вIаштIехьдоаккхаш хьадоагIа дешар. ХIаьта а «моттигерча режима» эшар цу дешаро ца дой — чоалтувса кувгаш шортта а нийслу.

Уж «кувгаш» кIезига чоалтийсадац вай мехкарча «просвещенена». Из-м ховш да. Бакъда, вай дар мо геноцида кIалдахийтача къамая вIалла алап «дийнадисар» а тамаш йолаш хIама да.

Дала мукъалехьа, йоахар вай ювцача сессе къамаьл даьча педагогаша, цу алапах мича даьхар вай сталинско-берневски жожагIатено.

Иштта дар района депутаташа шоай аргIанарча сессе халкъа образованех лаьца дийцар. Цхьаьхка а да хьалххе а дIа ца кхайкадича даргдоацаш. Наьсарера дараш санна дешара тхов-кIийле йоаца бераш лаха атта дац, кхыметтел вай ерригача Кавказски регионе а. Тховнаш чухерца доладеннача школай цIераш йоахача хана шоай кортош лорадеш санна кулгаш духьал увттадора зале баьгIача депутаташа. Ца увттадича даргдоацаш а дар гIулакх. Кодзоев Iийсас цIераш яьха школаш дагаехача ер мугIараш язъеш дагIача тха а гIетт керта тIара мос. Пенаш дIа-хьа а даьржа тховнаш Iочуохкаденна дада Аьлта-юртарча 8-шера дешача школе, цу хьале кхаьчай Iаьлий-юртара цу тайпара йола школа а. Хаьрца ялайоал Пхьилекъонгий юртара № 2 йола юкъера школа, Долакх-юртара юкъера школа, Экажкъонгий юртара юххьанцара школа, Пхьилекъонгий юртара юххьанцара школа (белгалде деза 1913 шера яь из йолга). ИIаьха я тишъеннача школай зданей список-м, Ийица а варгвац.

Иштта бар района депутаташа шоай сессе цу дийнахьа бийца керттера бала. Материальни база чIоагIа къе я, вешта аьлча, мела я школьни образоване лард. ТIаккха цунга хьежжа мара дешара а кхетама а процессай гIулакх дIа мича дода.

Хьоккхама пособеш... Царел чIоагIах эшаш цхьаккха хIама а яц классни а практически а занятешка. Уж а укхаза йоацараш моргаш лархIа метаргйолаш я.

ДIахо, мел къе я Наьсарерча школай классаш а кабинеташ а мебела... Йоацаш я из. Йолаш яр а 30—40 шера лелаяь тиш а енна я.

ХIанзалца вай йийцар материальни база яр. ТIаккха миштаб-хьох районера педагогически кадрай низ?

Из, хIанзарчоа во бац. Итташ, бIаьш бокъонца бола педагогаш хьалкхийнаб районе цу вай дувцача 20—30 шера. Цу мо болча дикача педагогай дукха цIераш яьхар сессе доклад яьча **ВЛКСМ райкома** хьалхарча секретара **Х. Султыговас** (I. Кодзоев райОНО заведующи хьатIавена дукха ха яц, цудухьа вай ювцача Халчата йир из доклад. ХIаьта а цул тIехьагIа Iийсас даь къамаьл а дар цу докладага гIортташ). Тхона а лов уж цIераш газет дешараштa яйзача. Царех ба Назранерча № 3 йолча школа директора Р. М. Бекова, Яндарерча юкъерча школера педагог М. А. Лолохева, Iаьлий-юртарча школера директор А. Цокиев, дукха кхыбараш.

Къаьстта депутатий теркам тIаозаш кхайкар **Кодзоев Iийсас** аьнна цхьа дош. Цо аьлар: «Берашка дешийтар а деза вайна, бераш кхедар а деза. ТIаккха из хьехархо ше а хьамчах ваь мичав. Цун а ма бий дезал, цо а ма дуъий хIама. Урок цо луча хана ший кхий чу Iехаш латта меца етт цун дагабоаллаpгбоацаш дола хIама дича фу дар хьох вай», — аьнна. ТIоараш а тохаш хьаллаьцар зало из предложени. Хьехархошта эшаш йола коартол, кIа, кхыйола хIама шоай маьхах хьаязъе йиш йоацаш цаI совхоз яц — йоахар къамаьл даьча депутаташа.

ДIахо, хьехархой фусамаш. Укх сахьате 45 хьехархочун дезал частни цIеношка бах.

ВIалла ла мегаргдоацча дIакхаьчад школе дахалехьа бераш кхетадеча учреждeней хьал. Горингаш чу доахк бераш, къаьстта номераш 2, 3, 4 йолча берий садашкара дараш.

Лоаца аьлча, хозахета айдаьдацар района депутаташа шоай сессе халкъа дешарах дола дош. Проблемаш укхаза миссел хьаIайна цхьаь цаI моттиг яц Наьсаре. Цудухьа, юххера а ше къамаьл деча хана райсовета председатела, **парте райкома** хьалхарча секретара А.-Х. Х. **Аушева** аьнна дош теркал ца дича даргдоацаш дар. Школаш, культучрежденеш, еррига культура — вай балха хьалхарча плане хила еза, аьлар цо.

Из предложени а хIаьта сессе къамаьл даьча дукхага кхыча депутаташа дийца пайдане дар чу а лоацаш соцам бир сессес.

Укх деношка хургйолча августовски районни педсовете а дувцаргда из дош.

М. ЗАНГИЕВ,
М. МУТАЛИЕВ,
тха соб. корр.

1941—1945 ШЕРАШКА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР РАЙГОРВОЕНКОМАТАШКА ТIАХЬИЙХА ДАЙМЕХКА СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ТIЕМА ШЕРАШКА ТIОМ БЕШ А ГОСПИТАЛАШКА ЧОВНЕХ А БАЙНА, ДЕДОАЦАШ БАЙНА БIУХОЙ

КАРТОЧКА-ПАМЯТЬ

военнослужащего, погибшего в Великой Отечественной войне 1941—1945 гг.

Фамилия .... Имя .... Отчество ....

Дата, год и место рождения «......» .... 19 г.

....

Национальность ....

Место работы, кем работал ....

....

Время призыва в армию, каким военкоматом «......» .... 19 г.

....

Наименование воинской части, в которой служил ....

....

Воинское звание ....

Партийность ....

Правительственные награды ....

....

....

Время и причина выбытия «......» .... 19 г.

....

Место захоронения ....

Сведения о родственниках, адреса местожительства

....

....

Основания для заполнения карточки ....

....

СПИСКАШ ТIА ТОЪАШ ДОАЦА, ШОАШТА ХОВШ ДОЛА ДАННЕШ АНКЕТА ТIА IОТIА А ЯЗДИЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ ВОЕНКОМАТА ЦIЕРАГIА ДIАДАХЬИЙТА

Альянов Андрей Николаевич, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд п/п 69676 «А» салте, дIавеллав 1942 шера 5 октября Краснодарски края Курински 1 км разъезде. Нана Альянова Пелагея Леонтьевна ях, Декабрьски ул., № 25.

Ахмедов Абедды Сатиевич, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, дIавеллав 1943 шера 11 феврала б/м. № 7. С Ш№ 18, ул. Пролетарская, Краматорск яхача городе.

Амбарцумов Ашот Саркисович, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд сп. 269 салте, дIавеллав 1944 шера 5 марта Андреевка юрта.

Бабаянц Хачатур Борисович, тIахьийхав Ленински райвоенкомато п/п 02986, сержант, дIавеллав 1943 шера 12 августа Харьковски области Золочевски района Цановка юрта. Нана Вегллярова Софья Артемовна, ях Горячеводски ул. 47.

Бардин Виктор Михайлович, тIахьийхав Ленински райвоенкомато лейтенант, дIавеллав 1944 шера Дьякова.

Бороденко Михаил Михайлович, тIахьийхав Ленински райвоенкомато гIулакх даьд в/ч 63424 салте, дIавеллав, 1944 шера 15 феврала Новгородски обл. Старорусски района Медникова юрта.

Бархоматов Махмуд Ахмедович, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд п/п 28330, вокхагIа вола сержант, дIавеллав 1943 шера Смоленски обл. Смоленски района Хохлова юрта, б/м. № 8.

Барченко Николай Константинович, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд в/ч 28354, дIавеллав 20 январа Херсонски области Каланчакски района Красный Чабан яхача юрта.

Бародин Николай Дмитриевич, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, зIамагIа вола сержант, дIавеллав 1944 ш. 3 марта, Пехавски области Палкински района, Воронина юрта, б/м. Нана Бародина Евдокия Семеновна, ях г. Грозне.

Бочаров Иван Маркович, ваьв 1916 шера, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, зIамагIа вола сержант, дIавеллав 23 марта, Брянски области Севски района. Лиица яхача юрта. Сесаг Бочарова Мария Кирилловна, г. Грозне Кавказская яхача улицагIа, № 81 ях.

Бондарь Николай Акимович, ваьв 1924 шера г. Грозне, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, салте дIавеллав 3 марта. Днепропетровски области Широковски района КъулбаседанМалхбоаленгахьарча Ингулеца.

Власов Алексей Иванович, ваьв 1923 шера тIахьийхав, Ленински райвоенкомато гIулакх даьд ЛЖ 2149-020 гв. сержант, дIавеллав 1943 шера 7 феврала Брюховецки района Малы Бейсуг яхача юрта, б/м. Да Власов Иван Алексеевич, Петропавловская, 25 вах.

Воронин Константин Васильевич, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд часть, 107 п/и 764, салте, дIавеллав 12 феврале Краснодарски крае, Абински яхача станице высоте 224.6.

Багриев Константин Евстафьевич, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд, п/п 19906 салте, дIавеллав 1943 шера 5 апреле, Краснодарски края, Горячи Ключ яхача городе Кутаис юрта.

Бесарабов Федор Митрофанович, тIахьийхав, Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд 1277 стр. полк, лейтенант, дIавеллав 1943 шера, 8 феврала Краснодарски края, Красносельски района юрта.

Гаврилов Петр Филиппович, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, старшина, дIавеллав Волгоградски области, Котельниково яхача городе, Привокзальни площаде.

Генгаев Магомет, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд 159 сп. салте, дIавеллав, 1942 шера 16 апрела Новгородски области, Старорусски района, Залучье яхача юрта.

Дедов Сергей Васильевич, тIахьийхав, Ленински райвоенкомато, салте, дIавеллав Львовски области Бродовски района Заболотцы юрта.

Кулебякин Николай Федорович, тIахьийхав Ленински военкомато, гIулакх даьд № 16 йолча стр. полке, лейтенант, дIавеллав 1944 шера, 26 декабре, Латвийски ССР, Лиепайски района, Приекульски тIемахой каша.

Кухоренко Борис Евдокимович, тIахьийхав Ленински военкомато, салте, дIавеллав 1942 шера, 8 декабре, Волгоградски областе, Суровикински района, Н-Максимовски яхача хуторе.

Гаргарсаг: Кухаренко Е. А. вах г. Грозне, ул. Курортная 78.

Лопатин Андрей Алексеевич, тIахьийхав Ленински военкомато, гIулакх даьд п/п 13271, салте, дIавеллав 1943 шера, 18 сентябре Краснодарски края, г. Новороссийске, цемзавод «Октябрь», 4-гIа км. Новороссийски шоссе. Сесаг: Лопатина Дарья Павловна, ях г. Грозне, Старый яхача поселке, кор. 144, кв. 2.

Левашов Константин Павлович, ваьв 1917 шера, тIахьийхав Ленински военкомато, сержант, дIавеллав 1943 шера, 18 марте, Мурмански областе, Кандалакски района, Владимировка яхача юрта, Нямозеро 14-ча км. вежаралла каша.

Да: Левашов Павел Михайлович, вах г. Грозне ул. Коммунистическая, 35.

Лукашев Константин Прокофьевич, тIахьийхав Ленински военкомато, гIулакх даьд в/ч 44182, салте, дIавеллав 1944 шера 26 феврале, Кировоградски области, Кировоградски района, Владимировка яхача юрта № 46 йолча вежаралла каша.

Мелехов Василий Евсеевич, тIахьийхав Ленински военкомато в/ч 007 п/п 911, старшина, сан. инструктор, дIавеллав 1942 шера 10 сентябре, Краснодарски края, г. Новороссийске (Адамова Балка).

Нана: Мелехова Мария Степановна, ях г. Грозне ул. Кавказская 127.

Манко Петр Дмитриевич, тIахьийхав Ленински военкомато, гIулакх даьд 564 сп., салте, дIавеллав 1944 шера 10 феврале, Днепропетровски областе, Широковски района, Александровка яхача юрта, вежаралла кашмашка.

Николаев Федор Федорович, тIахьийхав Ленински военкомато, гIулакх даьд ппс, ч. 400, салте, дIавеллав 1942 шера, 25 октябре, Краснодарски края, г. Горячий Ключ, Безымянная яхача станице.

Сесаг: Николаева Зинаида А. ях г. Грозне ул. Партизанская 35, кв. 41.

Николаенко Павел Федорович, тIахьийхав Ленински военкомато, гIулакх даьд п/п 19327, гварди салте, дIавеллав 1943 шера, 4 августе.

Сесаг: Николаенко Елена Ефимовна, ях г. Грозне, ул. Горячеводская, 136.

Недельман Петр Ефимович, ваьв 1926 шера, тIахьийхав Ленински военкомато, дaIвеллав 1944 шера, 4 апреле, Днепропетровски областе, Криворожски района, «Раннее утро» яхача юрта.

Гаргарсаг: Недельман М. Г. ях г. Грозне ул. Партизанская 32.

Дымченко Павел Кириллович тIахьийхав Ленински райвоенкомато, дIавеллав Ворошиловградски области Кременовски района, Плоган юрта.

Евсюков Георгий Семенович тIахьийхав Ленински райвоенкомато дIавеллав 1944 шера 2 феврала Ростовски области. Малиновски района Подгоцы. яхача юрта.

Веденников Петр Никандорович тIахьийхав Ленински райвоенкомато, лейтенант, дIавеллав 1944 шера 27 июна Псковски области, Псковски района, Демидова юрта.

Жуков Михаил Александрович ваьв г. Грозне тIахьийхав Ленински райвоенкомато, гIулакх даьд 218 февцарча десантни стрел. полк гварде салте, дIавеллав в 1944 шере 12 августа. Харьковски области Золочевски района Рогозянка яхача юрта.

Жуков Петр Григорьевич ваьв 1924 шера тIахьийхав Ленински райвоенкомато, салте, дIавеллав 1944 шера 25-е 27 январа Винницки области Липовецки района Зозова юрта. Иниа Жукова Анастасия Григорьевна Южная-3 яхача ул. ях.

Иванов Андрей Мартынович ваьв 1912 шера, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, вокхагIа вола сержант дIавеллав 1944 шера 11 июла.

Иосель Рафаил Зильманович ваьв 1922 шере, тIахьийхав Ленински райвоенкомато, салте, дIавеллав 1943 шера, 8 январа Псковски области Псковски района Сорокино юрта.

БЕРИЙ ФАЬЛГА МАЛХ

(Фоторепортаж)

Иштта хоза ціи ца тиллача Іеяланзар шоай учреждених Назранерча трикотажни фабрика берий яслей заведующи Шадиева Лейла. Цхьаовла кІала боацаш тиллаяц цо из. Ше цига болх бе дІайолалуше а, хайнад цун из ясли ше маьлха беса ерзаергйолга, вешта аьлча ше цох берий фаьлга кхуврч бергболга.

Бе ховргдолаш а я Лейла, хІана аьлча деррига ший къахьегама вахар цу гІулакха хетаде аьнна дІаболабир цо ший къахьегама никъ. Эггара хьалха (ше 10 класс йоаккхаше а) педучилище дошкольни отделене деша яхар из (хІанз чІоагІа накъайоал цун уж знанеш) цул тІехьагІа университет яьккхар.

Иштта хила а хилар из. Тахан цига хинначоа из сурт бІарга а гургда.

Маьлха кІал мел долча хІаман бессай гамма духьал отт укхаза: хьуна, зизай, форда... Деррига ІаІам укх чу, бераш долча хьоашалгІа хьачулеча санна хет.

ХІаьта берий таниний ловзоргаш-м дувца а дезац. ЗІамигача бергашта пар маІан дІадовзийташ, цар сурт-сибато фу хьахьокх, яхаш цахалдаш дІахьехаш ба воспитателаш Цороева Лейла, Кулбужева Марем кхыбараш.

ХІаьта царна даар кийчдеш йола Льянова Фатима мо йола повар-м, районе хац сона, вай республике а корайоагІе тамаш я. Из шоашта юкъе нийсъенна гІадъяхача заведующена-м вІалла саца а магац, из а цун кулг-говзал а ювцаш.

— Сона хов, — йоах Лейлас, — кхыча кухнешкара, столовешкара ведраш юззаш ара а кхухьаш берех «совдаьнна» даар дІакхувс. — Даьра кхоссац тха столовера-м сов яьнна чІор е тІехк мара-м. Хьаккхе дІадуъ бераша тха Фатимай кулгаша хьадаь даар, — йоах Лейлас — Дайна дий хьона чкъаьрий дулх чудоллаш билляшаш еш? Чкъаьра дулх чуделла пельменеш еш? — яхаш цецъювлар заведующи.

Цо из хьадувцаш са сай а дог эттар сибаз, хох, коартол теха чкъаьрий дулх чудоалла цо йийца валибах яъа. ТІаккха Фатимас берашта еш йола уха? Бежана дулх хьалхашкара дІатет бераша, из уха бІаргагуш а.

Фатимах а хІаьта цун балха опытах а лаьца-м дукха дувца деза. Цхьа ха хургья шоана из вай йовзийтаргйолаш. ХІанзарчоа вай цох лоацца аргда.

...Казахстанерча дикагІа йолча кухнешкара хьайоладеннай Фатимай балха опыт. Конкурсашка хьалхара моттиг ца йоккхаш юхайийрзаяц из цІаккха а.

Района берий учреждениешкара бераш кхоабача товарий дика хьехамча а наставник а хургьяр цох. Сона-м хац, общепита кухнешкара повараш из йолча ца боагІаш хІана багІа.

Фатимах дола дош уккхаза хада а хадийта, дІахо дувцаргда вай яслех.

Дика воспитатель, дика педагог хиларал совгІа, дика ковна да я ала метаргдолаш я вай ювца заведующи Шадиева Лейла. МаІача саго дергдоацар даьд цо цу коа-карта. Отопительни система вІаштІехьяьккхай лоацача хана, бада тІа капитальни ремонт яйтай, тховнах хи тІадам чубаргбоацаш. 12 эзар сом маьха мебель, физоборудовани, дорожкаш, цветной телевизор, корашта охка хоза штораш, кхийола дукха хІамаш ІалашъяЙ. ХІаьта районе цхьаннахьа а дац цу яслей дар мо хоза нийчдаь, гонахьа догамаш дола аьшка карт а яь чулостадаь нов.

Лоацца аьлча, трикотажни фабрикера дай-ноаной согата хила безаш бац цу яслешкарча шоай берашта. Царна мел эша хІамаш долаш да укхаза, шоай цІагІа хургдоацачча тайпара: бувша-гІовта кІаьда метташ, бІарг лакха Іунал де наьнечкаш, воспитателаш, лор, музыкант...

Цудухьа дукха ух трикотажницаш Лейла йолча: сан-сан бер дІаэца яхаш. Лейлас гІад а яха уж хьа а эцаргдар, хІаьта де хІама дац. Ишта а да цу чу 140 мара ца доагІача 151 бер. Уж изгала хьаэца таро лахара Лейла я чура цхьацца реконструкцеш еш.

М. КАРАЕВ,

Автора сурташ тІа: 1 воспитатель Кулбужева Марем берашта ловзоргаш дІахьокхаш я; 2 — Хамхоева Лейла (методист) тенний «йоІи зІамсаги» кийчбеш я берашка дІахьокха; 3 — йоккхагІача группера бераш шоай зІамагІашта даъа хІама оттаде кийчдеш да.

Ерригсоюзни ассоциаце тІаьхьехам

«ГУМАНИЗМИ КЪАХЕТАМИ»

Хьамсара мехкахой!

«Гуманизми къахетами» яхача ерригсоюзни ассоциаце ше декхарийла лоархІ цхьаболча къабеннача, къахьега йиш йоацаш бисача граждаиий материальнии бытовойи халача хьалана шун теркам тІаберзабар.

Къаьстта хала хьал да 50 эзар сагага — моттигерча бюджетера 30 сом мара доацаш пособеш ийдерашка, кхоабараш бовр бахьан долаш бетта 28—31 сом пенси ийдеча 414 эзар сагага. 60 сом пенси ийлеча байнача тІемагІулакххой 561 эзар ноаношкеи исташкеи.

Дуккхача даькъе, могашле во хилар бахьан долаш, къабенна кІалабисар бахьн долаш, кхыча нахага, халла гулъяь, лоадам боаца шоай сбереженеш дІа а телаш, шоашта гІулакх дайта безаш ба уж.

Материальни кхоачам ца хиларо, кхыметтел эггара цхьалха дола барзкъа а лаар а хьакхачийтац царга. Сихха эшаш йола молхаш эца йиш йоацаш бус уж.

Цул а чІоагІагІа дега Іаткъ царна шоаш цхьаь бисар, могашле а низ а хьал а долчар шоаш теркал ца бар.

Оаш хатта мег: йиш йий царна гІо де? Йиш я гІо де. Де а деза царна гІо. Техьа ца дуташ.

Укх шера 1-гІча октябрагара байнача тІемагІулакххой ноаноштеи исташтеи, хІаьта кхычарна хургдолча шера 1-гІча январагара кердача пенсионни законодательствагІа лакхлургда пенсеш. Бакъда, дукхагІчарна 5, 10, 15, 20, 30 сом мара тІаккхетаргдац. Тамаш я цу тайпарча йоакхоно къечарри мискачарри хьал тоалойя.

Кердача законодательствагахь корта лестабеш йола Іаьдала моттигера органаш дукхагІча даькъе йипъеннай, октябрагеи январагеи хьежа а ца хьежаш, пенсешта надбавкаши доплаташи йе, санаторно-курортнии медицински йоакхо эшачарна гІо де, коммунальни гІулакхех тела мах лохбе, общественни транспортаца дІа-хьай ахар мах боацача даккха шоай бокъо хилар. Из бокъо еннай царна вай ювцачэ кердача законодательствас.

Из бокъо шерра караерзае еза, цу гІулакха бахархой дикка юкъе а озаш. ХІара къаьстта волча сага хьашташ тахка деза. ХІаранена конкретни гІо де деза.

МоцагІа денз, вай мехка дахача дерригача халкъашта юкъе, моллагІа ди лелабеш уж дале а, даьржа да сагаца къахетаме хилар, сагах дог лазар. Из дилла а хиннай вай моральни вахара нравственни норма, вай духовни ганз.

Цудухьа, еррига а республиканскн а моттигера а Іаьдала органаш, еррига а къахьегама коллективаш, общественни а дина а организацеш, кхоллама союзаш, беррига гражданаш къечарнеи къабенначарнеи инвалидаштеи гІо дара тІахьех оаха.

Оаха тІахьех халкъа депутатий Советаши цар исполкомаши цу мискача наьха хьалторо тоадеча, тІехьа ца тетташ, эшаш мел дар дара. Къахьегама коллективаш — шоай ветеранашта гІо дара. Общественность — ветеранскии кхалнаьхеи организацешка гІолла къахетаман акци хьаллацара. Красни Крестеи Красни Полумесяцеи обрительни организацеш — мощесткаш, кхийола благотворально а материально а акци хьаллацара.

«Красная Звезда»,
29 июля 1990 ш.

Редактор
Х. Э. АУШЕВА.

ВАЙ ЗАМАН ДЕЗАЛ

Дикача даь тІехье во хила йиш яц, оалаш да халкъа.

Наьсарен района, Наьсар-Керте ваха Тутаев Махьмада Башир сона вовза дукха я. Цахаддаш тайп - тайпарча моттигашка эггара халагІа дола балхаш деш, хьаьнала рузкъа, ший кулгашца хьадаь хІама мара шийга а ший дезалга а дІа ца кхоачийташ хьавоагІа из. ХІанз «Назрановский» совхозе шекара сьекла кхееш ва.

Юкъ юкъе ца йолийташ цо къахьега ер 44-гІа шу да. Велавенна, эхь-эздел долаш, Башир сона вовза дукха ха я. Из бІаргавейча, цунца къамаьл хилча дагахьа хеталора сона: «Ма дика дар-кх хьо мо хьа дезал а хуларе», — аьле. ХІана аьлча, дика саг массанена а накъавоал. Дикача даь тІехье во хила йиш яц, оале а, ма нийслой... Дика нах дукхагІа ме хул къам а дикагІа хул.

Баширага цу тайпара къамаьл дІадоладе тоам ца хеташ хІанзалца хьавенав со, цох массаза кхет из сай меттa бихье уххаше а.

Бакъда, укх деношка гІаххьа цу гІулакха нийсделча мо вІашагІкхийттар тхо шиъ цІаьхха.

Шийла хьала председатель волча дІачуухача цхьа «чинаш» долча нахах тоам ца хеташ, дІачуваха бІакъожабеш латтар Башир наІара йисте, каьхат бе а доаллаш.

— Фу ду Іа? — хьаттар аз цунга.

— Даьра цхьа автобус язъяйта венавар со сайна,— аьлар цо.

— Автобус?! Саг йоагаІшийодаш моттиг я цига? — ях аз, цец а ваьнна. — Райисполкомо мича язъю цу мо долча гІулакхашта эша автобусаш. — Заявлени а язйий дІагІо дІа АТП. Цу гІулакха «ак» алац хьона цар.

ЧІоагІа велавелар Башир:

— А, ишта автобус яц аз ювцара-м. — Маьхах Іаьдалгара сайна автобус эца тІерт со... «Эр-м сона хийтача тайпара а хиннавий-хьогІ, — аьнна хийтар сона, — ер-м цхьа къайлагІавоалла фермер хила веза».

Со «тІап» аьнна, йист ца хулаш сеца а сеца, уйлане вахаца цІаьхха а велавелар Башир:

— Аз ювцара-м цхьа зІамига микроавтобус я. «Жигулеш» мо Іаьдало хьалхале лелаеча производственникашта йохка а йохкаш. Из язъяйта венавар со-м.

— Хьаэцаргья-кх тІаккха «Жигули», — ях аз.

— «Жигулех» цкъа-лета дукха а доакх, — аьлар цо, — шоллагІ-лета дезал чу а хувшаргбац цу чу балха дІахьа бугача хана...

Дезал... Цу тІа гІолла бовза лейра сона Башира дезал. ДІаьха ахка совхоза кхай тІа доакх цар. Цига бІаргаго а бовза а мегартба уж-м цІагІа чу ца воде а.

Кулгех шонк ца йоаллаш цаI дезалхо вац царна юкъе деша дагІача берашкара институташ яьккхача боаккхагІбарашка кхачналца.

Харц лийна хиннавац Башир: хувшарг а вацар аз йийцача «Жигуле чу» уж веррига а (да-нана а долаш) 14 дезалхо. Іана замалахьа-м тоъа а мегар царна из, хІана аьлча, цу хана кІезиглу наьна-че. Цхьабараш, шошоай моттигашка дІа-хьа а болх. ВоI — Махьмуд ший отпуска ха ахкан вай дувцача кхай тІа а яьккхе. Белоруссе вода ший эскара часте (Харьковски лакхера тІемаинженерни училище яьккхай цо). Цига из ва бувзама дивизе начальник. Пятигорски фармацевтически институт а яьккха, ший специальностагІа районе болх беш йола йоI — Милитхан а я кхай тІа хьалкхийна. Из а Іелац шиъ отпуск а хІаьта балхах мукъа хула ха а цига дІа ца йихьача (ахкан да дІаьха ма дий). ХІаьта из деша яьгІача институте деташ йола цун йиша — За хира цу гІулакха кхы а паргІатагІа я (дІаьха ахка цун кара да). Грозера медучилище яьккха ПятІамат — райбольницера медсестра. ХІаьта хІанз г. Орджоникидзерча педучилище деша ягІа Танзила. Грозерча пед-училище ягІа Лейла мо дика гІончаш-м кора а боагІаргбийхьогІ ахархошта. Юхедиса деша дагІа бераш а ма бий тоъала низ. ХІаьта эхьахэзделгах хьалвизза, делал хьаькъал долаш ва царех хІаравар яхаш дувц лоалахоша а уж бовзачар а.

Лоацца аьлча, автобус йоацаш чакхдаргдоацачоа тара да цу дезала гІулакх. ХІаьта цар Нана-Турпал Хьава а, йоагІалац цІагІа.

Иштта дезал ба-кх Башира а Хьавас а вай къаманна, вай Даьхенна кхебераш.

Нагахьа санна цхьан дезала язъе йоагІаш из яле — язйича бакъахьа хетар сона царна из автобус. Ловзарга аха царна из ца эшалга ховш ма дий.

М. МУХТАРОВ.

КЕРДА СТИХАШ

БЕЗАМА ШКОЛА

I

Езар, хьо кІаьдъеннадаь сайре тІайоагІа,
Іаламо сайренца сатем бахь хьона.
ХІара хьа цІацкъама барташ доах михо —
Уж айса ца дахар халахет сона.
Езар, хьо гІеттандаь, малх гІетта боагІа —
ЦІе знзаш хьадоасташ, лепийташ хьона.
Ший кулгаш — зІанараш дехк цо хьа белаж тІа...
Уж айса ца дехкар ла магац сона.
Сога-м Іа диллийтац белаж таІ ши кулг,
Цхьаккха а цІацкъама баккхийтац барт а.
Дешархо волаш мо тІачувх хьо сона:
«Іодахка хьай кулгаш. Іоха хІанз лерттІа!»
Деша-м со раьза ва Безаман Школе —
Хьа сибат Іомадеш хул сона гІойле!

II

Со дешархо вале, хьо хьехархо хила
Урокаш дІакхухьаш Безаман Школе.
Хьахьеха хьай дега тІавуга наькъаш...
Укх лаьттан тІеи сигала гІолле. —
Миччахьа хиларах, тохкаргда дизза.
Мел хала хиларах, юха ца воалаш:
Сега тІоа кулгашца соцабергба аз,
ТІехьашка дутаргда моакхаза лоамаш.

Іа хьеха: мишта соцабе беза
Кер бизза кхехкаш боа безаман ала,
Из араэккхе-м ер доккха дуне
Даьга дІадала мег, даьга дІадала!

Іа хьеха, хьеха, ва дукхаяхарг...
Аз дош лу: алхха пхьа пхнаш яха!

III

Іомаду аз, Іомаду аз Іаьржа бІаргаш —
Уж са дег чу, нийсса дег чу хьачухьеж.
Лай тІа маркъалг кхесташ санна корта кхест са,
Хьа из кІажар, йІаьха кІажар Іомаеш.

ЦІагІа енна урок санна кердабоах аз
Сай кхетам чу хьа юхь тІара Іаьржа кІаьд.
Хьа пІелгашта сай дагахьа барташ доахаш,
Тарахь «10» аз дикка карадерзадаьд.
— БІаьсти маца йоал? —
Іа сога урок хоатте,
Нийсса жоп лургда аз, дика ховш ва хІанз:
— БІаьсти йоал хьа ког, ва езар, лаьтта отте!

БІаьсти ювл хьо ях-яхача, ва са ганз!
Табель во ца хила мег са, хетачох:
Укх «четверте» къасташ хиннавац со хьох!

IV

Безаман Школе денош дІадолх,
Ха кхаьчай язбе контрольни болх.
«Бартбаккхар» аьнна цІи тулле цох,
ТІехдика язбергба — хьо теша сох.

Из ишта язбара эш баьде беш,
ГІаьнашта юкъе хьа бордаш эш.
Хьо юха ца гІертар — из хьога тац —
Эшашда. Кхы хІама эшаш ма дац.
Алапаш — седкъий, сигален шаькъа —
Царца дІаязбергба аз цІаькха, цІаькха
Контрольни сай болх. Вай дегай гарт
ЦаI хургда. ЦаI хургба вай шинне барт.
Йола, са езар. Контрольни болх
Язбе ха кхаьчай. Денош дІадолх.

V

«Фуд Іа дувцар? — язду йоІо, —
Фу «контрольни болх» ба из?!
Мел боккха ба хаций хьона
Сона го баь латта низ?!

Цкъа хьаэце — бирса жІалеш,
Царца цхьана — лакха карт.
ТІаккха — вошa, топ ги йоаллаш,
Лорадеш са дега гарт.

Малх чубизабаьлча, нанас
Ког дІаарабаккхийтац,
Кхыметтале, телефона
Цо со дІатІаяхийтац.

Іа бувцар фу «болх» ба хац,
Бакъда, са дай наб еш бац!

VI

«Дукхаяхарг, дего хержар, —
Каьхат юхаязду аз, —
Иштта дале, цу хьа даьшта
Ховргдац хІама, хургъяц вас.

Кхоана бийсан, сахьат даьлча,
Хьона хой фу дергда вай?
ЖІалеш отар чу а дехке,
Кор хьаделла сона хьай.

Картах тІехваргва со чехка.
ДІахо корах чуваргва.
ТІаккха са хургда ер дуне,
Со — веррига — хьа хургва!

Из «контрольни» меттел хьона
«Реферат» язъе лов сона!

VII

Сахьат даьннад... Баьде бийса...
Хьувзаду аз сай ши мехк.
Циск мо тебаш тІа а вахе,
Картах сихо дІатехъэкх.

Тебаш кора дІатІавода...
Дог детталу... Корта кхест...
Оффой, даьла! Сона цІаьхха
Кертах хІама кхет: гІаррасті!

Мух мо юха дІатехъэккх со
Картах... Дут жІалешта гоаз...
— ЮхавоагІе, пхо хьоргба Іа! —
ТІехьа ек цхьа сома оаз!

ТІаккха тІехьакхайк са «ганз»:
— Реферат язъелахь хІанз!

VIII

Ийкха бала боалаш санна
Лаз са корта... Ва, устаз!
Іехавир со хоза йолчо!
...Юха каьхат язду аз;

Езар, езар, дагадацар —
Тиишаболх Іа берг ма бий!
Хьона мара сага хацар
Бийсанна со воагІаргвий.

Воша хоавир Іа кІийленна,
ТІехьа жІалеш хьахийцар.
Духхьал хьайна лаьрхІа яздаьр
Іа вешийна дІадийцар.

Хацар иштта дий хьа дог.
О, са кертах яьнна бог!»

IX

«Хьо ма чехка вехар, къонах,
Ма лоха чуззар кий...
Хьайна езе, гучча ала —
ТІаккха дергда аз хьа сий.

Къу мо картах тІех а вувлаш,
Лел хьо, лечкъаеш хьай лар.
ХІаьта, дийнахь юхавола
Вахьац — меттакІалех кхер.

Къонах вале, йеха вола —
Даьша раьза хургба йоах.
ТІаккха язбе «контрольни» а,
«Реферат» а язъе сох.

Уж язъйича тоъам беце,
«Диссертаци» язъе хийцце!»

X

Кхаь ден, хьажъюкъ снйрдайоахаш,
Яьгар бог — баьццара — цІе...
Безами, безам! Мерза бар хьо,
Селла къахьа беццаре!

Кхо ди даьккхар аз, сахьувзаш...
Доладелча диълагІ дар,
Зоахалола бахa къоаной
Курайолчун цІагІа бар...

«Ворс-тох!» — яхаш, декар ловзар,
Бекар пандар, текъар кад...
Иштта, Безаман цу Школе
Аз хьаийцар «аттестат».
ХІанз, сесаго кулгалдеш,
Аз «Безаман ВУЗе» деш.

ГАГИЕВ Гирихан.

ТЕЛЕВИДЕНИ

19 АВГУСТ, КІИРАНДИ, I ПРОГРАММА

8.00 — Спорт массанена.
8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — Іуррехьа а. Бераш та еш йола передача.
10.00 — «Даьхенна гІулакх леш».
11.00 — Іуйранара сакъердаме программа.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — «УнахцІено».
13.15 — Массанена йола педагогика. Духхьалара передача.
14.15 — «Са берий бераштa дола цирк. Художественни фильм - монографи. «Экран».
15.25 — «Тюк» яхача мультфильма премьера.
15.40 — Леонтьев Валерий Инде ва.
16.35 — Юртара сахьт
17.50 — «Фаьлгий тама шийна дунен тІа». «Бай гІа». Художественни фильм. (Премьера).
19.25 — «Маримба Понес» яха берий ансамбла выступлени. (Япони).
19.55 — Шун дехарах. «ЦІи йоаца чІега» яха художественни фильм. 1 сери. (Венгри).
21.00 — Ха. ТСН.
21.40 — Футбольни обзрени.
22.10 — СССР халкъа артиста В. Васильева кхоллама сайре. ССР Союза Паччахьалкхен Академически доккхача театре.

II ПРОГРАММА

8.00 — ЗарядкагІа отта.
8.20 — Вай си тІара доза лаьтта. «Хургдолчун варианташ яхача документальни фильма премьера: «Энергетика стратеги» кхача циклацара 5-гІа фильм. Энерге кхерам боацаш йола источникаш лахарах.
9.30 — «Наурыв» Алма-Атера передача. Фильмаш: «Ярмарка», «Зовне оагІув».
10.55 — Баскетбол. Дунен чемпионат. Къонахий. 3-гІа моттиг яккхара тІехьара матч.
12.25 — «Баго даь нана йолча водаш ва». Мультипликационни фильм.
12.40 — Юхахьахьокх шун дехарегІа. «КВН-90» Днепропетровски Паччахьалкхен университетеи Киевски политехнически институтеи командай вІашагІкхетар.
14.30 — Видеоканал «Советски Росси».
17.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
18.00 — Передачай программа.
18.02 — «Безаман цІе. Поэта А. Шейхиева кхоллама портрет.
18.40 — «Орамаш» — «овлаш» (нохчий халкъан эздел ах).
19.25 — Шоана кхаш ладераш» (гІалгІ. метт.).
20.00 — Бийса даькъала хийла, бераш. «Вай хьоашалгІа».
20.15 — Коллаж.
20.20 — «Тешаргда, дахаргда. хьежаргда». Б. Пастернаках.
21.00 — Ха.
21.40 — «Лоам кІур ба». Художественни фильм. 1-гІеи, 2-гІеи сереш.
00.05 — Дунен халкъашта юкъера стрелкови спорта дневник.

РАДИО

17 АВГУСТ ПІАЬРАСКА

7.15 — Позывнеш. «Юртара цІаьскараш».
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор. Хаоттам.
7.45 — 8.00 — Кердача тайпара уйла е а болх бе а (нохчий меттала).
8.00 — Миштад гІулакхаш. советски предприниматель?
8.25 — Мукъамаш.
8.30 — 8.45 — Поэзе миноташ (гІалгІай меттала).
11.15 — 12.00 — Довзаш дола мукъамаш (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — «ДоттагІий оазаш».
17.31 — «ЦІе сийгаш» (гІалгІай меттала).
17.45 — Иллеш оал Б. Тимурзиева.
18.00 — ТІеххьара хоамаш.
18.10 — ТІеххьара хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — ТІеххьара хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — Мукъамаш.
18.40 — 19.00 — Къахетама ІаьдалегІа.

18 АВГУСТ ШОАТТА

7.30 — Мукъамаш. Лоаман боахама экономика. Шатойски районера передача (нохчий меттала).
7.45 — Объявленеш.
7.55 — 8.00 — Мукъамаш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Вахари Советаши (нохчий меттала).
10.15 — Вахара позици (поэта Ш. Арсанукаева юбилейга) (нохчий меттала).
10.35 — Мукъамаш.
10.40 — Город цІена хила еза. Гудермесера передача (нохчий меттала).
10.55 — Мукъамаш.
11.00 — «Къонал».
11.30 — 12.00 — Дарбан хьасташ. Беседа.
15.15 — Классически музыка концерт.
16.00 — «Хано хьалхадоах» (гІалгІай меттала).
16.15 — 17.00 — «Шоаттаденара вІашагІкхетараш» (гІалгІай меттала).
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гІалгІай меттала).

19 АВГУСТ КІИРАНДИ

7.30 — Позывнеш. Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Ден темайгІа. Хаоттам.
8.15 — 9.00 — Даькъала дувц шо.
11.30 — 12.00 — КІирандийнахьара музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.00 — Литературни Нохч-ГІалгІайче.
16.30 — Реклама.
16.40 — 17.00 — НегІий мукъамий концерт (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллешца доттагІал дараштa лаьрхІа концерт» (нохчий меттала).

ТХА АДРЕС: 364907. г. Грозный. Маяковске ул., 92 Телефонаш: редактора — 22-45-57; редакторе заместителя — 22-85-07; бехктохама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12. промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907. г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинарен. ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковска, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 2255.